



18—21 februari

## Debatter m. m.

## Tisdagen den 18 februari

	Sid.
Svar på frågor av:	
herr Holmberg ang. förberedelserna för Graddisvägen .....	3
herr Johansson i Öckerö ang. broförbindelse mellan Smögen och fastlandet .....	6
Interpellationer av:	
herr Enskog ang. konstruktionsarbetet för atomkraftanläggningar.	9
herr Persson i Heden ang. domänverkets markförvärv .....	10
herr Jönsson i Ingemarsgården ang. statsbidrag vid utbyte av in- valdfordon .....	11
fru Boman ang. möjligheter för textiltillämpare att vinna behörighet till ordinarie och extra ordinarie tjänster .....	12
fröken Karlsson ang. visst ekonomiskt stöd åt handikappade stude- rande .....	13
herr Larsson i Hedenäset ang. tillämpningsföreskrifterna för be- viljande av arealbidrag .....	13
herr Ståhl ang. den akuta krisen inom det rättspsykiatriska under- sökningsväsendet .....	14

## Onsdagen den 19 februari

Meddelande ang. sammanträdestider .....	16
Kungl. Maj:ts hovhållning .....	17
För flera huvudtitlar gemensamma frågor .....	23
Interpellationer av:	
herr Andersson i Storfors ang. de epilepsisjukas problem .....	25
herr Källenius ang. belåningen av flerfamiljshus som uppföres av allmännyttiga företag .....	26

	Sid.
<b>Interpellationer av:</b>	
herr Wahrendorff ang. vissa spörsmål i samband med att kommunal mark överlämnas som gåva till staten.....	26
herr Hedin ang. laxfisket i Östersjön .....	27
<b>Meddelande om enkel fråga av fru Gärde Widemar ang. behandlingen av nordiska medborgares ansökningar om svenskt medborgarskap</b>	<b>28</b>

### Fredagen den 21 februari

<b>Svar på frågor av:</b>	
fru Gärde Widemar ang. behandlingen av nordiska medborgares ansökningar om svenskt medborgarskap .....	29
herr Nordstrandh ang. undervisningsresurserna vid Göteborgs universitet för ämnet idé- och lärdoms historia .....	42

### Samtliga avgjorda ärenden

#### Onsdagen den 19 februari

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 1, rörande utgifterna för kungl. hov- och slottsstaterna .....	17
— nr 13, om anslag till oförutsedda utgifter .....	23
— nr 14, ang. för flera huvudtitlar gemensamma frågor .....	23
— nr 20, ang. utgifter å tilläggsstat II (finansdepartementet) .....	25
— nr 22, ang. utgifter å tilläggsstat II (handelsdepartementet) .....	25
— nr 24, om anslag till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsföruster .....	25
— nr 25, ang. fortsatt disposition av vissa äldre anslag inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde .....	25
— nr 26, ang. överlåtelse av kronan tillhörig mark m. m. ....	25
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 1, om ändrad lydelse av 5 § lotteriförordningen .....	25
— nr 2, om lag angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m. (krigshandelslag) .....	25
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 3, ang. försäljning av viss kronan tillhörig mark, m. m. ....	25

## Tisdagen den 18 februari

Kl. 16.00

### § 1

Justerades protokollen för den 11 och den 12 innevarande februari.

### § 2

Herr talmannen meddelade, att herr Nilsson i Svalöv enligt till kammaren inkommet läkarintyg vore sjukskriven från och med den 17 innevarande februari tills vidare.

Herr Nilsson i Svalöv beviljades ledighet från riksdagsgöromålen tills vidare.

### § 3

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

#### *Riksdagens andra kammare*

Härmed anhålles vördsamt om tjänstledighet den 17/2—21/2 1964, då jag skall delta i ett internationellt seminarium i Lausanne.

Stockholm den 14 februari 1964

*Alf Wennerfors*

Kammaren biföll denna ansökan.

### § 4

Svar på fråga ang. förberedelserna för Graddisvägen

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet SKOGLUND, som yttrade:

Herr talman! Herr Holmberg har frågat mig, om underhandlingarna med norska myndigheter samt förberedelserna i övrigt för Graddisvägen fortskridit så, att anläggningsarbetet kan utvidgas avsevärt i år för att motverka

arbetslöshet och utflyttning i Norrbotten.

Frågan om byggande av en mellanriksväg från Sädvaluspe i Arjeplogs kommun till Graddis i Nordland fylke har behandlats vid bl. a. 1961 års riksdag. I sitt utlåtande nr 179 i anledning av väckta motioner i frågan underströk statsutskottet härvid bl. a. nödvändigheten av att, innan några mer omfattande utbyggnadsarbeten igångsattes på vägen, bindande besked inhämtades från vederbörande norska myndigheter rörande en motsvarande utbyggnad på norsk sida. I skrivelse till Kungl. Maj:t anmälde riksdagen, att den beslutat giva till känna vad utskottet anfört i ärendet. Några byggnadsarbeten på sträckan Sädvaluspe—riksgränsen bör således enligt riksdagens beslut inte påbörjas förrän man från norsk sida tagit ställning till frågan om vägens utbyggnad i Norge. Överläggningar rörande vägfrågan har tagits upp med norrmännen, men något bindande besked om vägens utbyggnad på norsk sida föreligger icke ännu.

Jag vill emellertid nämna, att planeringsarbetet på svensk sida pågår och att arbetsplaner för en stor del av den ca 70 km långa sträckan Sädvaluspe—riksgränsen beräknas vara färdiga före nästa vinter. Vidare kan jag nämna, att det på den befintliga vägen Arjeplog—Sädvaluspe, som kommer att ingå i den planerade mellanriksvägen, pågår omfattande beredskapsarbeten och att ytterligare arbeten planeras. Således har för kort tid sedan arbetsplaner fastställts för ombyggnad av den ca 26 km långa sträckan Jutis—Sädvaluspe. Dessa ombyggnadsarbeten, som beräknas kosta 10,7 milj. kronor, kan sättas

## Svar på fråga ang. förberedelserna för Graddisvägen

i gång innevarande vinter, om beredskapsmedel kan disponeras för ändamålet.

Även om arbetena på vägdelen mellan Sädvaluspe och riksgränsen således på grund av det tidigare angivna skälet inte kan påbörjas för närvarande, finns dock möjligheter att bedriva omfattande beredskapsarbeten på andra delar av ifrågasvarande mellanriksväg.

Vidare anförde:

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Skoglund för svaret på min fråga om Graddisvägen. Det är i och för sig ett framsteg — ett ganska betydande framsteg för övrigt — att en del av dessa vägprojekt nu kan sättas i gång som beredskapsarbeten. Det är motiverat, anser jag också, utan något samband med mellanriksvägen. Här behövs en väg även av andra skäl än för att man skall kunna komma över till Norge.

Emellertid hoppas jag att den lilla reservation som finns med i statsrådets svar, nämligen att detta arbete kan sättas i gång, om beredskapsmedel kan disponeras för ändamålet, inte skall bli anledning till fortsatta dröjsmål. Regeringen bör kunna ordna så att beredskapsmedel ställs till förfogande för denna sak. Tusentals arbetslösa i Norrbotten väntar på ökade arbetstillfällen, och detta är otvivelaktigt ett både nyttigt och nödvändigt arbetsprojekt.

Men tyvärr är det alltså fortfarande lika ovisst hur det skall bli med mellanriksvägen, alltså med förbindelsen över gränsen, och det är det som är det väsentliga i min fråga. Med mig frågar ju också många andra såväl i Norrbotten som i angränsande delar av Norge hur det skall bli med den saken.

Det är typiskt att på det möte med Nordiska rådet som nu pågår i riksdagshuset även förekommit beska uttalanden om dröjsmålet med mellanriks-

vägen. Herr Lassinantti sade om den saken, att Nordiska rådets mening stötte på motstånd från de nationella byråkratierna — adressen var inte klart ut-sagd, men när det gäller vägar måste det ytterst bl. a. handla om vägministerier. Jag påstår inte att det bara gäller dem. Det kan väl ifrågasättas, om det bara är på den norska sidan man sätter »käppar» i hjulet för att använda Lassinanttis formulering. Det är numera en utbredd uppfattning att till den byråkrati som herr Lassinantti talar om hör framför allt militären.

Att det är militären som i detta sammanhang utgör vägspärrar vid gränserna bekräftades på Föreningen Nordens möte i Övertorneå för tre år sedan i ett tal av den norske överstelöjtnanten Alfred Henningsen, vilken enligt tidningsreferaten förklarade att det är militära hänsyn som hindrar byggandet av vägar mellan Sverige och Norge. En annan hög officer inom den norska försvarsmakten förklarade för ett par år sedan, att han av strategiska skäl helst såg att det inte blev något av med den planerade vägen västerut från Kiruna.

På grund av folkopinionen i Tornedalen om dessa saker förklarade försvarsministern under valrörelsen 1962, att man skulle börja bygga en del vägar som militären dittills satt stopp för. Jag fruktar att Graddisvägen tyvärr hör till de projekt som militären fortfarande sätter stopp för. I så fall borde regeringen uppbjuda all möjlig energi för att det skall bli en annan ordning härvidlag.

Det är överflödigt att i denna debatt upprepa vad jag själv och många andra sagt vid åtskilliga tillfällen om Graddisvägens mycket stora betydelse för Norrbotten. I regeringens egna gömmor finns det bevis som har levererats av länsstyrelsen i Norrbottens län, av de berörda kommunalförvaltningarna samt av folk som förvaltar skogar och som på annat sätt är verksamma i näringspolitiska sammanhang, vilka allesam-

## Svar på fråga ang. förberedelserna för Graddisvägen

mans har påpekat hur oerhört stor betydelse för hela denna del av Norrbotten som Graddisvägen har.

Faktum är dock att projektet att bygga Graddisvägen, trots att det är ett av de viktigaste projekten av de många som måste förverkligas för att det skall bli allvar av den upplomstring av Norrbottens näringsliv som också regeringen har utlovat, står och stampar i stort sett på samma ställe som tidigare, låt vara med det undantag som nu skall åstadkommas i vinter, om det ställs beredskapsmedel till förfogande. Jag hoppas att regeringen skall tillse att beredskapsmedel får disponeras för denna del av arbetet.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet SKOGLUND:

Herr talman! Vad herr Holmberg här anfört tarvar kanske en liten kommentar av mig.

För det första vill jag mycket bestämt säga ifrån, att när det gäller Graddisvägen har det från militär sida inte gjorts några invändningar. Militären har inte satt några pinnar i vägen — för att nu använda Norrbottens vokabulär.

För det andra kan det måhända med anledning av vad herr Holmberg här sagt vara intressant att få en mera detaljerad redogörelse för hela frågan. Därför skall jag gå igenom hela planeringsskedet och med data och sifferbelägg visa vad som har hänt och vad som är på väg att hända med Graddisvägen.

Jag börjar då med sträckan Vattjenav—Östansjö, cirka 14 km. Den ombyggs såsom beredskapsarbete i vägförvaltningens regi 1962. Vägbredd 6 m. Nedlagd kostnad 5,6 miljoner kronor.

Sträckan Östansjö—Jutis, cirka 21 km. Pågående beredskapsarbete i vägförvaltningens regi. Beräknas bli färdig 1965. Vägbredd 6 m. Beräknad kostnad 7,3 miljoner kronor, varav redan har nedlagts 4,2 miljoner.

Sträckan Jutis—Ringsele (Sädvaluspe), cirka 26 km. Arbetsplaner för ombyggnad till 6 m bredd är fastställda. Beräknad kostnad 10,7 miljoner kronor. Arbetet beräknas bli påbörjat som beredskapsarbete under innevarande år och vägsträckan till Ringsele beräknas bli färdig år 1966.

Sträckan Ringsele (Sädvaluspe)—Vouggatjälme, cirka 35 km. Arbetsplan är under upprättande och kan föreligga fastställd under sommaren 1964. Beräknad kostnad avseende väg med 6 m bredd 16,6 miljoner kronor. Därest läget på arbetsmarknaden inom länet inte avsevärt förbättras, bedömes denna del kunna påbörjas som beredskapsarbete hösten 1964 och vara färdig för trafik hösten 1967.

Vouggatjälme—Merkenes, cirka 18 km. Arbetet med upprättande av arbetsplan pågår och är så långt framskridet, att fastställd arbetsplan vid behov kan föreligga under hösten 1964, då även vägarbetena skulle kunna påbörjas. Vid normal drift på arbetena skulle denna etapp då kunna vara färdig för trafik hösten 1967. Uppskattad kostnad för denna del 7,5 miljoner kronor.

Den sista sträckan är Merkenes—riksgränsen, cirka 17 km. Lämpliga flygkartor för bearbetning i Balplex har utarbetats. Vid behov kan färdig arbetsplan föreligga hösten 1965, och vägarbetena skulle då kunna vara färdiga hösten 1967 eller sommaren 1968. Uppskattad kostnad 7 miljoner kronor. Därmed skulle Graddisvägen vara färdig att tas i bruk i sin helhet under sommaren 1968.

För att få till stånd en samordning av frågorna rörande utbyggnaden av Graddisvägen men även rörande andra vägprojekt som är på gång eller under diskussion har en kontaktgrupp bestående av två representanter för Sverige och två för Norge tillsatts av de båda kommunikationsministerierna vid ett sammanträffande sistlidna sommar. Från svensk sida ingår i gruppen byrå-

**Svar på fråga ang. broförbindelse mellan Smögen och fastlandet**

chefen Wennerhorn i kommunikationsdepartementet och överingenjören Tjällgren i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt från norsk sida byråchefen Vatnan i samferdselsdepartementet och tekniske direktören Torpp i vegdirektoratet. Kontaktgruppen har till uppgift att bl. a. framlägga förslag, som kan ligga till grund för en samordning av frågor rörande utbyggnad och förbättring av de viktigaste mellanriksvägarna mellan de nordliga delarna av Norge och Sverige. Arbetsgruppen har påbörjat sitt arbete och har haft två sammanträden hittills.

Herr **HOLMBERG** (k):

Herr talman! Jag är glad för statsrådet Skoglund's besked om att det inte föreligger några militära hinder för det vägprojekt det här gäller. Jag antar att statsrådet Skoglund är informerad också om den norska militärens hållning till vägprojektet och att den inkluderas i det besked han nu lämnat. Detta är betydelsefullt med hänsyn till att den sista delen av vägprojektet enligt riksdagens och statsrådet Skoglund's mening inte får påbörjas förrän det skett en samordning med ett norskt beslut i dessa frågor.

Men om det alltså inte finns några militära hinder, blir det så mycket obegripligare varför det nu i senaste omgången varit ett dröjsmål på tjugo år trots interpellationer, motioner och påtryckningar i alla möjliga former för ett förverkligande av projektet.

I anledning av statsrådets beskrivning av de vägarbeten som redan skett i detta sammanhang vill jag framhålla att det väl vore orimligt, om det inte skulle ha förekommit några vägarbeten inom det mycket vidsträckta område som på ett eller annat sätt har anknytning till mellanriksvägen. Ingen har heller påstått att det inte utförts några sådana vägarbeten. Men det handlar ju om att förverkliga mellanriksvägprojektet. Med den metod som statsrådet an-

vände kunde han lika gärna ha börjat nere vid Bottenhavskusten med sin beskrivning av vägarbeten. Hela sträckan mellan Bottenhavs- och Atlantkusten har ju mer eller mindre samband med mellanriksvägen. Och ingen har som sagt hävdad att det inte förekommit mycket omfattande vägarbeten av sådan karaktär, att de kan utgöra ett led i mellanriksvägprojektet. Men det gäller att så snart som möjligt få fram en mellanriksväg över gränsen.

Härmed var överläggningen slutad.

## § 5

**Svar på fråga ang. broförbindelse mellan Smögen och fastlandet**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**, som yttrade:

Herr talman! Herr Johansson i Öckerö har frågat mig om anledningen till att bron mellan Smögen och fastlandet inte kommit med i den brobyggnadsplan som är beräknad under perioden 1964—1968. Som svar på frågan vill jag anföra följande.

I den av Kungl. Maj:t den 30 december 1963 fastställda flerårsplanen för byggande av storbroar under perioden 1964—1968 har bron mellan Smögen och fastlandet icke kunnat inrymmas bland de företag, som föreslås erhålla medelstildelning under perioden. Anledningen härtill har varit dels att storbroplanen varit baserad på vissa årliga belopp, som ansetts icke böra överskridas, och dels att broföretag av större angelägenhetsgrad än Smögenbron tagit i anspråk de i planen förutsatta beloppen.

Jag vill emellertid framhålla att Smögenbron, även om den icke föreslagits få någon medelstildelning under ifrågakvarande femårsperiod, likväl upptagits i den fastställda planen med place-

**Svar på fråga ang. broförbindelse mellan Smögen och fastlandet**

ring närmast efter de företag, som avses att påbörjas under perioden. Därmed har bron fått viss angelägenhetsgrad.

Jag vill även erinra om att flerårsplanerna författningsenligt skall förnyas under år 1966. Frågan om Smögenbrons placering i planen får då prövas på nytt.

Vidare anförde:

Herr JOHANSSON i Öckerö (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret.

Av svaret framgår att man inte har tagit upp något anslag till Smögenbron, eftersom man inte kan överskrida det belopp som ställs till förfogande för storbroplanen. Statsrådet säger vidare att »broföretag av större angelägenhetsgrad än Smögenbron tagit i anspråk de i planen förutsatta beloppen».

Det är givetvis riktigt att medelsrammen för storbroplanen inte kan överstridas, men när det gäller angelägenhetsgraden beror det på hur man ser saken. Smögenbron är ju inte något nytt projekt. Det är nog räknat 56 år sedan bron först planerades — men på den tiden hade ju varken statsrådet Skoglund eller jag någonting att säga till om. Sedan har broprojektet gång på gång uppskjutits. Jag skall inte gå så långt tillbaka i tiden, men jag vill erinra om några uttalanden som gjordes av 1945 års skärgårdsutredning. Utredningen framhåller att »om man bortser från sådana ökommuner, vilka på grund av sin avlägsna belägenhet från fastlandet icke lämpligen kunna erhålla förbindelse med fastlandet annat än genom båtar, finnes i vårt land icke något annat skärgårdssamhälle av denna storlek, vilket saknar vägförbindelse med land genom färja eller bro». Vidare säger utredningen: »Länsstyrelsen har för sin del bedömt broföretaget såsom det näst efter Svanesundsbron angelägnaste företaget i länets skärgård. På grund härav

finnes anledning antaga, att detta kommunikationsbehov kommer att, i den mån arbetskraft och materiel kunna ställas till förfogande för brobyggnaden, bli tillgodosett bland de första av de ordinarie arbetena.»

Skärgårdsutredningen förordade vid valet mellan färj- och broförbindelse det senare alternativet.

Herr statsråd! Det har sedan detta skrevs byggts många broar, men smögenborna står fortfarande utan sin bro.

Det är lätt att förstå deras otålighet, när de den ena gången efter den andra har kommit på efterkälken. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen tog visserligen år 1961 upp Smögenbron i sitt förslag, men den ströks av Kungl. Maj:t.

För att bättre klargöra angelägenhetsgraden när det gäller Smögenbron skulle jag vilja säga några ord om Smögens samhälle, som kanske inte alla känner närmare till. Smögens samhälle har ca 1 700 invånare och är i storleksordning det andra av Sveriges fiskelägen. Det finns där 65 stora fiskebåtar och 250 yrkesfiskare. Vid de fiskeauktioner som hålles i Smögens fiskauktion såldes år 1959 fisk för 5,8 miljoner kronor och år 1963 för 7,8 miljoner kronor.

Licentiat Källsbo anförde i sin utredning om trafikförhållandena i Bohuslans kustland beträffande Smögen, att man efter tillkomsten av en bro kunde räkna med att 9 000—10 000 ton gods per år skulle transporteras med bil år 1965. Under år 1962 fraktades mellan 20 000 och 25 000 ton. Vidare framhöll han att årsmedeldygnstrafiken vid bro år 1965 kunde beräknas bli 250—300 bilar. Sommarmedeldygnstrafiken skulle bli 750—800 bilar. År 1962 färjades det över 118 000 bilar, av vilka 13 900 var lastbilar. Detta år var medeldygnstrafiken 322 bilar. Under juli månad 1963 var den 1 050 bilar. 318 000 personer färjades över, och 100 000 beräknas ha åkt med passbåtar.

Från vår västkustsynpunkt sett, herr statsråd, är det alltså klart att vi tyc-

**Svar på fråga ang. broförbindelse mellan Smögen och fastlandet**

ker att en bro är mycket angelägen. Jag vet inte hur angelägen Njurundabron är, som skall byggas i stället för Smögenbron, men det är möjligt att den senare kan tänkas vara angelägnare sett ur statsrådets synpunkt.

Statsrådet sade i slutet av sitt svar:

»Jag vill emellertid framhålla att Smögenbron, även om den icke föreslagits få någon medelstillelning under ifrågavarande femårsperiod, likväl upptagits i den fastställda planen med placering närmast efter de förslag, som avses att påbörjas under perioden. Därmed har bron fått viss angelägenhetsgrad.»

Detta är ju en liten ljuspunkt, det erkänner jag villigt. Å andra sidan tycker vi i alla fall att det är underligt, att en brofråga av så hög angelägenhetsgrad som de av mig anförda siffrorna visar har blivit tillbakasatt av Kungl. Maj:t två gånger i rad.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Jag vill gärna säga ett par ord i anledning av herr Johanssons i Öckerö yttrande om Smögenbron. Om han ser saken enbart från sin hemmahorisont kan han naturligtvis göra den bedömningen, att det inte finns någon bro i landet som är så angelägen som Smögenbron, men jag kan försäkra honom att uppgiften är inte lika lätt för den som sedan skall pröva alla anspråk på broar för landet i dess helhet. Och vi har i vår bedömning kommit till den bestämda uppfattningen, att bron över Ljungan på E 4 måste byggas före Smögenbron.

Av den omständigheten skall dock ingen dra den slutsatsen, att hela denna fråga om Smögenbron skulle ligga stilla och att man plockat in bron i malpåse. Konstruktionsarbetet pågår. Väg- och vattens konstruktionsbyrå är i färd med att utarbeta förslag till bron, och resultatet av dess ansträngningar kommer att ligga färdigt under innevarande år.

Sedan man har gjort arbetsplanen för företaget klar och den har fastställts, måste man emellertid inhämta vattendomstolens tillstånd för att utföra brobyggnaden.

Det arbete som alltså nu är i gång kommer att innebära att det när man år 1966 skall förnya flerårsplanen för storbroar torde komma att föreligga ett fullständigt genomarbetat förslag till bro mellan Smögen och fastlandet. På så sätt blir det också lättare att vid detta tillfälle ta ställning till vilken placering bron bör givas i storbroplanen.

Herr Johansson i Öckerö uppehöll sig något vid den trängsel som uppstår på färjan. Jag kan mycket väl förstå de problem som den kan skapa. Vår lilla debatt här kan väl sägas vara ett förspel till uppvaktningen på torsdag, då smögenborna med medarbetare och påskyndare besöker kommunikationsdepartementet.

Herr **JOHANSSON** i Öckerö (fp):

Herr talman! Att vårt meningsutbyte här i dag har varit ganska stillsamt mot vad som kommer, det kan vi nog vara överens om.

Statsrådet säger att det enligt min uppfattning inte skulle finnas någon bro i Sverige som vore så angelägen som Smögenbron. Det har jag inte sagt. Jag har bara talat om hur mycket folk det finns på Smögen och hur stor trafiken är. Sedan undrade jag i all stillhet, om Njurundabron var viktigare än Smögenbron. Men nu hoppas jag att befolkningen på Smögen inte blir lurad nästa gång en femårsplan skall fastställas av Kungl. Maj:t.

Härmed var överläggningen slutad.

**§ 6**

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 1, 13, 14, 20, 22 och 24—26, andra lagutskottets utlåtanden nr 1 och 2 samt jordbruksutskottets utlåtande nr 3.



## § 7

**Interpellation ang. konstruktionsarbetet  
för atomkraftanläggningar**

Ordet lämnades på begäran till

Herr ENSKOG (fp), som yttrade:

Herr talman! Huvudansvaret för utvecklingsarbetet på atomenergiområdet i Sverige vilar på AB Atomenergi, som har sin verksamhet förlagd främst till Stockholm, Studsvik och Ranstad. Riktlinjerna för detta utvecklingsarbete fastställdes av riksdagen år 1956. Målsättningen var att mot bakgrunden av vattenkraftens färdigbyggnad om 10—15 år och en hastigt växande bränsleimport genomföra ett utvecklingsprogram, som möjliggjorde inhemsk industriell tillverkning för den betydande insats av atomkraftverk, som beräknades erforderlig med början under perioden 1970—1975.

AB Atomenergi har under de gångna åren byggt ut sin forskningsorganisation med tyngdpunkten förlagd till Studsvik, där anläggningen utrustats med forskningsreaktorer och laboratorier med en mängd dyrbara instrument. I Ranstad på Billingsens slutning håller bolaget på att uppföra ett verk för framställning av uran och i Stockholm ligger huvudkontoret, vissa laboratorier, en forskningsreaktor, en bränsleelementfabrik och en anläggning för raffinering av högrent uran.

Atombolagets verksamhet kompletteras av atomkraftavdelningarna inom vattenfallstyrelsen och inom de närmast berörda industrierna.

Utöver de nämnda institutionerna, som svarar för forskning och konstruktion men också för framställning av grundelement, har Ågesta kraftvärmeverk anlagts och satts i drift och dessutom har 1962 års riksdag fattat principbeslut om att anlägga Marvikens atomkraftverk. Ändamålet med Ågestaverket var icke primärt att ge ekono-

misk kraft och värme utan mera att ge praktiska erfarenheter av arbetet att framställa atomkraftverk, och det skulle alltså vara ett första steg mot större kraftreaktorer. Verket är avsett att utveckla 65 MW värmeeffekt under det att ett fullstort kommersiellt atomkraftverk med tungvattensreaktor bör ha en storlek av minst 400 MW eleffekt.

1963 års riksdag beslutade (proposition nr 72), att Marvikenanläggningen skulle förses med kokarreaktor med möjlighet till nukleär överhettning och med ett effektuttag om ca 200 MW eleffekt. Totala kostnaden uppskattades till 372 miljoner kronor utöver de ca 25 miljoner som redan nedlagts på projektet. Anläggningen beräknas färdig år 1968 och skall kunna tagas i kommersiell drift år 1969.

I och med Marvikenprojektet har sista steget tagits för att övergå till byggandet av atomkraftverk i full storlek. Projektet kommer också, enligt departementschefen, »att tillföra svensk industri arbetsuppgifter som starkt främjar utvecklingen mot avancerat tekniskt kunnande och skapar underlag för en betydande framtida tillverknings- och leveranskapacitet på berörda områden».

I ett flertal länder pågår ett intensivt arbete för den fredliga användningen av atomenergien, och antalet atomkraftverk ökar snabbt. Det är därför synnerligen angeläget att den svenska industrien, som hittills hävdat sig väl i konkurrensen då det gällt att leverera utrustningar till kraftverk av konventionell typ, också ges möjlighet att konkurrera om att få leverera utrustningar till atomkraftverk. För att detta skall vara möjligt måste den svenska industrien få vara med och *konstruera* och inte bara främst leverera de svenska anläggningarna. Härigenom skulle erfarenheter vinnas, som vore av stort värde för företagens arbete med utländska projekt. Att AB Atomenergi och atomdelegationen svarar för grundforskning och säkerhetsfrågor m. m. är fullt i sin ordning, men att atombolaget

**Interpellation ang. domänverkets markförvärv**

också skall svara för konstruktionen av olika anläggningar kan inte vara det för folkhushållet bästa. Det finns flera skäl som talar för att industrien bör svara för konstruktionsarbetet:

1. Ett konstruktionsföretag som saknar egna produktionsresurser får ej tillgång till praktisk erfarenhet. Det behövs exempelvis personal som har direkt erfarenhet av verkstadsdrift, det behövs värmeteknisk personal, det behövs materialteknisk personal och det behövs reglerteknisk personal. Allt detta och mycken annan specialkunskap finns redan i den svenska industrien.

2. Det statliga konstruktionskontorets erfarenheter kan inte lika lätt utnyttjas av industrien för leveranser till utländska anläggningar som de erfarenheter det egna konstruktionskontoret gör.

3. Den svenska industrien kan lättare anpassa sig till de erfarenheter man gjort i andra länder, t. ex. genom redan existerande samarbetsavtal, än vad det statliga bolaget normalt kan.

4. Kraftverk av konventionell typ konstrueras av den svenska industrien, och de olika anläggningarna får svara för kostnaderna. Atomkraftverk bör konstrueras på samma sätt. I den mån det fortfarande behövs statligt understött konstruktionsarbete för atomkraftverk bör detta kunna ske som beställningsarbete hos industrien.

5. AB Atomenergis och atomdelegationens arbete med grundforskning och med säkerhetsfrågor skulle kunna drivas intensivare om de befriades från det omfattande konstruktionsarbete som nu utföres.

Med hänvisning till den här anförda motiveringen får jag anhålla om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för handelsdepartementet få ställa följande fråga:

Vill herr statsrådet medverka till — i den mån det fortfarande är nödvändigt med ett statligt understött konstruktionsarbete — att det konstruktionsarbete som nu utföres av AB Atom-

energi för atomkraftanläggningar i fortsättningen huvudsakligen utlägges som beställningsarbete hos lämpliga företag inom den svenska industrien?

Denna anhållan bordlades.

**§ 8****Interpellation ang. domänverkets markförvärv**

Ordet lämnades på begäran till

Herr PERSSON i Heden (cp), som yttrade:

Herr talman! För den pågående strukturrationaliseringen inom jordbruket och skogsbruket måste det anses vara av stor betydelse, att domänverket lämnar sin aktiva medverkan. Härvid torde framför allt markbytesverksamheten mellan domänverket och lantbruksorganisationen vara av vikt. Under senare år har sådana markbyten kunnat ske i något ökad takt. Men fortfarande finns det fog för bedömningen, att markbytena har en alltför begränsad omfattning.

Samtidigt synes det finnas tendenser i domänverkets markpolitik, vilka utgör hinder för strukturrationaliseringen. I synnerhet avser jag härmed de s. k. punktköpen. Åtminstone i vissa delar av landet synes det ofta förekomma, att tjänstemän i domänverket uppsöker markägare i och för upprättande av hembudskontrakt utan att man först tagit kontakt med lantbruksnämnden i fråga om behovet av fastigheten för rationaliseringsändamål. I många fall kan härvid uppstå en direkt konfliktsituation, om lantbruksnämnden sedan stannar för bedömningen, att fastigheten i fråga behövs för jordbrukets strukturrationalisering. Det torde kunna förutsättas, att sådana initiativ från domänverkets sida ofta leder till att fastigheter, som borde användas för rationaliseringsändamål, undanhålles rationaliseringsverksamheten. I och för sig mås-

**Interpellation ang. statsbidrag vid utbyte av invalidfordon**

te det anses vara ett orimligt förhållande, att de båda statliga organen på området, lantbruksorganisationen och domänverket, konkurrerar med varandra om jordbruksfastigheter.

De s. k. punktköpen gäller såvitt mig är bekant ofta fastigheter som inte har anknytning till tidigare domänverksinnehav. Ur rationaliseringssynpunkt borde den principen vara självklar, att friliggande domänverksområden, som är lämpliga för rationaliseringsändamål, bör utgå ur domänverkets innehav. I viss utsträckning har ju åtgärder vidtagits för avveckling av sådana domänverksfastigheter. Men samtidigt skapas alltså nya friliggande domänverksområden.

Enligt målsättningen för jordpolitiken skall ägarbalansen mellan staten och de enskilda vara oförändrad. Man kan emellertid inte säga, att denna princip upprätthållits på tillfredsställande sätt. Domänverkets markinnehav har under senare år ökat i icke obetydlig utsträckning. Det punktköpsförfarande, som jag här har berört, torde i väsentlig grad ha medverkat till denna utveckling.

En faktor av största betydelse för rationaliseringsverksamheten är givetvis de fastighetspriser, som tillämpas av domänverket resp. lantbruksorganisationen. I fråga om bytesverksamheten synes härvidlag under senare tid bättre överensstämmelse i prissättningen ha uppnåtts mellan domänverket och lantbruksorganisationen. Vid de direkta markförvärven av enskilda fastigheter synes det dock alltså ofta förekomma, att domänverket kan erbjuda ett högre pris än lantbruksorganisationen. För den önskvärda effektiviteten i rationaliseringsverksamheten måste det anses nödvändigt, att lantbruksorganisationen härvidlag beredes samma möjligheter som domänverket.

Med anledning av vad jag här har anfört anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för

jordbruksdepartementet ställa följande frågor:

Har herr statsrådet uppmärksammat, att domänverket genom förvärv under senare år ökat sitt markinnehav?

Är herr statsrådet beredd att vidtaga åtgärder i syfte att hindra konkurrens i fråga om jordbruksfastigheter mellan domänverket och lantbruksorganisationen?

Vill herr statsrådet redogöra för i vilken utsträckning det finnes särskild instruktion för domänverkets tjänstemän beträffande inköpsverksamheten i fråga om jordbruksfastigheter?

Denna anhållan bordlades.

## § 9

**Interpellation ang. statsbidrag vid utbyte av invalidfordon**

Ordet lämnades på begäran till

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp), som yttrade:

Herr talman! Bidrag utgår till anskaffning av motorfordon åt partiellt arbetsföra, som för sitt arbete eller sin yrkesutbildning är beroende av sådant fortskaffningsmedel. Detta har gjort det möjligt för många invalidiserade att skaffa sig arbete. Riksdagen fann det vid 1963 års vårriksdag motiverat att medge statliga bidrag även vid utbyte av invalidfordon i fall där »bidraget utgör en oundgänglig förutsättning för att vederbörande skall kunna fortsättningsvis finna sin utkomst».

Åtskilliga ansökningar om bidrag vid utbyte av invalidfordon har inkommit till Kungl. Maj:t, på vilken det ankommer att bevilja bidrag för ändamålet. Några av dessa ansökningar har nu efter lång väntetid avgjorts. Den i tiden långt utsträckt handläggningen av ansökningarna kan, i de fall där fordonet är nödvändigt för den invalidiserades arbete och där fordonet är starkt ned-

**Interpellation ang. möjligheter för textiltillämpare att vinna behörighet till ordinarie och extra ordinarie tjänster**

slitet, medföra svårigheter för den invalidiserade att behålla sitt arbete. De av länsarbetsmarknadsmyndigheterna tillstyrkta bidragen har dessutom i flera fall reducerats högst avsevärt av Kungl. Maj:t. Enligt pressuppgifter hade helt nyligen av 20 från Göteborg inkomna ansökningar endast fyra behandlats. I ett av dessa fall hade länsarbetsmarknadsmyndigheterna tillstyrkt ett bidrag på 7 457 kr. Kungl. Maj:t beviljade 1 500 kr. i bidrag och 1 500 kr. i lån. I ett andra fall var det tillstyrkta bidraget 5 475 kr. och beviljat bidrag och lån 1 500 resp. 2 000 kr. och i ett tredje fall gällde tillstyrkan ett bidrag på 8 742 kr., medan endast 3 000 kr. beviljades i bidrag och 3 500 kr. i lån. I det fjärde fallet beviljades 6 000 kr. av tillstyrkta 6 612 kr. i bidrag.

Invalidiserade saknar ofta, även om de kunnat återföras till arbetslivet, ekonomiska möjligheter att avsätta medel till återanskaffning, när det gamla fordonet blivit nedslitet. Att ge invalidiserade bidrag för anskaffande av första fordon, så att vederbörande ges någorlunda lika startmöjligheter som icke-handikappade är högst skäligt. Men det är också angeläget med en så liberal bidragsgivning vid utbyte av nedslitet invalidfordon, att den invalidiserades möjlighet att sköta och behålla sitt arbete inte kommer i fara.

Det synes av det ovan anförda som om hittills tillämpad praxis för beviljande av bidrag vid utbyte av invalidfordon givits en alltför restriktiv utformning.

Med hänvisning till vad ovan sagts anholder jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få framställa följande fråga:

Vill herr statsrådet lämna en redogörelse för de sedan riksdagens beslut våren 1963 vunna erfarenheterna av reglerna om bidrag vid utbyte av invalidfordon, särskilt med tanke på möj-

ligheterna till högre bidrag än som för närvarande synes utgå vid återanskaffning av sådant fordon?

Denna anhållan bordlades.

§ 10

**Interpellation ang. möjligheter för textiltillämpare att vinna behörighet till ordinarie och extra ordinarie tjänster**

Ordet lämnades på begäran till

Fru BOMAN (h), som yttrade:

Herr talman! Tillämparens riksförbundet anhöll den 17 juni 1962 i skrivelse till Kungl. Maj:t, att textillärare måtte ges möjlighet till vidare utbildning för att vinna behörighet till ordinarie och extra ordinarie tjänster.

Denna skrivelse, som i vanlig ordning remitterades till skolöverstyrelsen, har ej föranlett några åtgärder från Kungl. Maj:ts sida. Skrivelsen får ses mot bakgrunden av att det 1962 rådde en avsevärd brist på utbildade textillärare och att med anledning därav ett stort antal textiltillämpare utan behörighet tjänstgjorde — och fortfarande tjänstgör — vid våra skolor.

Lärare i trä- och metallslöjd bereds tillfälle att genom fortbildningskurser få behörighet till ordinarie tjänst. Då så är fallet anser jag att det vore rimligt, att man beredde samma möjlighet till behörighet för kvinnor som för män, vilka tjänstgör under likartade förhållanden.

Att i en bristsituation, som rått en längre tid, utnyttja icke behörig arbetskraft är helt korrekt. Att denna arbetskraft skall träda tillbaka den dag då tillgången på examinerade textillärare täcker efterfrågan är inget att invända mot. Denna icke behöriga arbetskraft består emellertid i många fall av personer, som under en längre tid ägnat sig åt textilläraryrket och vilka i många fall besitter stor yrkesskicklighet. Så-

**Interpellation ang. visst ekonomiskt stöd åt handikappade studerande — Interpellation ang. tillämpningsföreskrifterna för beviljande av arealbidrag**

dana personer nekas i dag möjligheten att genom fortbildning erhålla ordinarie tjänst, vilket enligt mitt förmenande ej är tillfredsställande.

Med stöd av vad jag här anfört anholder jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få ställa följande frågor:

1. Är herr statsrådet beredd att för riksdagen framlägga förslag om att textiltillmlärare beredes möjligheter att genom fortbildningskurser vinna behörighet till ordinarie och extra ordinarie tjänster?

2. Om så inte är fallet avser herr statsrådet att på annat sätt bereda möjligheter för textiltillmlärare att vinna behörighet till ordinarie och extra ordinarie tjänster?

Denna anhållan bordlades.

§ 11

**Interpellation ang. visst ekonomiskt stöd åt handikappade studerande**

Ordet lämnades på begäran till

Fröken KARLSSON (h), som yttrade:

Herr talman! Enligt lagen om allmän försäkring utgår invaliditetstillägg till partiell förtidspension därest den försäkrade lider av höggradig nedsättning i ett eller flera kroppsorgans funktion och på grund härav behöver fortlöpande och på grund härav behöver fortlöpande hjälp av annan person eller får vidkännas betydande merutgifter för färdmedel eller andra hjälpmedel för att kunna utföra förvärvsarbete. Åtnjuter en förvärvsarbetande inte någon pension alls skall han ha rätt till invaliditetssättning. Denna form av stöd från samhällets sida är av väsentlig betydelse för att bidra till att våra handikappade i största görliga mån skall kunna föra en normal tillvaro och i stor utsträckning klara sig själva. En mindre grupp handikappade, nämligen

de studerande som t. ex. för att komma till och från läroanstalten är beroende av egen bil och/eller personlig hjälp, kommer dock inte i åtnjutande av ovan nämnda förmåner. Då det är angeläget att de handikappade får lika stora möjligheter att vidareutbilda sig som andra grupper bör studier i detta sammanhang likställas med förvärvsarbete.

Med stöd av vad jag här anfört anholder jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få ställa följande fråga:

Är herr statsrådet beredd att medverka till sådan ändring i gällande lagstiftning, att handikappade studerande jämställas med handikappade ungdomar som bedriver förvärvsarbete?

Denna anhållan bordlades.

§ 12

**Interpellation ang. tillämpningsföreskrifterna för beviljande av arealbidrag**

Ordet lämnades på begäran till

Herr LARSSON i Hedenäset (cp), som yttrade:

Herr talman! Enligt riksdagsbeslut av år 1959 — med vissa ändringar år 1962 — ingår i statsstödet till det mindre jordbruket s. k. arealtillägg med belopp upp till 500 kronor per brukare och år. Ansökan om sådant arealtillägg skall ingivas årligen före den 30 juni. Som regel ingives sådan ansökan till den lokala taxeringsnämnden samtidigt med självdeklarationen för respektive år. Taxeringsnämnden har då att vidarebefordra dessa ansökningar till lantbruksnämnden i länet.

Givetvis är arrangemanget med ingivande av ansökan om arealtillägg samtidigt med självdeklarationen förenad med praktiska och administrativa fördelar. Detta innebär dock att vederbörande sökande som regel blir urständssatt att i efterhand styrka att an-

**Interpellation ang. den akuta krisen inom det rättspsykiatriska undersökningsväsendet**

sökan ingivits inom föreskriven tid. Även om deklarationen ingivits som rekommenderad brevförändelse innehåller dock postverkets kvitto härå ej någon uppgift om vilka bilagor och övriga handlingar som bilagts.

I ett svar på en enkel fråga vid 1963 års riksdag framhöll statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, att om ansökan om arealtillägg i vederbörlig ordning kommit myndigheterna till handa samtidigt med sökandens självdeklaration, är det utan vidare klart att ny ansökningshandling får inges ifall den tidigare skulle ha råkat förkomma. Då det tillkommer ordförande i taxeringsnämnd att mottaga självdeklarationer och andra handlingar, t. ex. sådana som gäller ansökan om arealtillägg, är denne givetvis att anse som myndighet i här åsyftade fall. Följaktligen borde ny ansökan få inges i de fall då till taxeringsnämndsordförande ingiven ansökan sedermera förkommit.

Trots detta klarläggande av statsrådet har det förekommit fall där enskilda brukare ej erhållit arealtillägg trots försäkran att ansökan ingivits samtidigt med självdeklarationen och den sökande i övrigt varit berättigad. Det har även inträffat att ojävig och trovärdig person biträtt vid självdeklarationens upprättande och styrkt att ansökan om arealtillägg bilagts deklarationen. Trots detta har varken ingivande av ny ansökan eller anförda besvär medfört rättelse.

Det synes angeläget att innebörden i det ovan nämnda svaret genom tillämpningsföreskrift bringas till berörda myndigheters kännedom. Då riksdagen beslutar en stödform och anvisar medel därtill bör det även vara angeläget att de brukare som uppfyller de grundläggande kvalifikationsvillkoren blir delaktiga av statsstödet. Om därtill vederbörande försäkrar och/eller kan styrka, att ansökan ingivits inom föreskriven tid, och det förhållandet att ansö-

kan ej inkommit i rätt tid till den bidragsbeviljande myndigheten berott på orsaker över vilka sökanden ej råder, vill det synas att prövning av förnyad ansökan borde medgivas.

Med hänvisning till det ovan anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framställa följande fråga:

Är statsrådet villig låta utfärda sådana tillämpningsföreskrifter att den, som på föreskrivet sätt ingivit ansökan om arealbidrag till taxeringsnämnd och är berättigad till dylikt bidrag, kan få arealbidrag beviljat på förnyad ansökan, därest förstnämnda ansökan förkommit sedan den ingivits?

Denna anhållan bordlades.

§ 13

**Interpellation ang. den akuta krisen inom det rättspsykiatriska undersökningsväsendet**

Ordet lämnades på begäran till

Herr STAHL (fp), som yttrade:

Herr talman! Förhållandena inom det rättspsykiatriska undersökningsväsendet har länge varit krisbetonade men synes enligt redogörelsen i JO:s ämbetsberättelse och fångvårdsstyrelsens inläga till JO av den 28 januari ha ytterligare förvärrats. Någon sådan förbättring som ställdes i utsikt genom 1961 års reform har alltså inte inträtt. I stället har läget allvarligt försämrats. Sålunda uppger fångvårdsstyrelsen nu i sin skrivelse till JO, att tiden för sinnesundersökning av häktade genomsnittligt uppgår till fem månader mot i lag föreskrivna maximala sex veckor. I enskilda fall kan väntetiden bli avsevärt längre. Undersökningsläget av de personer som befinner sig på fri fot synes enligt publicerade uppgifter ungefär lika allvarligt. Det rättspsykiatriska un-

**Interpellation ang. den akuta krisen inom det rättspsykiatriska undersökningsväsendet**

dersökningsväsendet, som utgör en betydelsefull del av det samlade rättsväsendet, kan sålunda med sina otillräckliga resurser inte på långt när fylla sin avsedda kriminalvårdande och rätts-säkerhetspolitiska funktion.

Då riksdagen år 1961 fattade sitt beslut om en reformering av den rättspsykiatriska organisationen fastställdes ingen tidsplan för omorganisationen. Denna förutsatte bland annat nybyggnad eller förnyelse av rättspsykiatriska anstalter förutom ökad tillgång på läkare med rättspsykiatrisk utbildning. Vad som i denna del gjorts undandrar sig en utomstående bedömning. Vid sidan av riksdagens beslut om den nya organisationen synes smärre provisoriska åtgärder ha vidtagits. Fångvårdsstyrelsen betvivlar dock att det med hänsyn till läkarbristen är möjligt att bringa undersökningsförfarandet i överensstämmelse med gällande rätt vare sig genom omorganisationen eller genom provisoriska insatser. Därför återstår enligt styrelsens mening endast att lagstiftningsvägen på lämpligt sätt begränsa antalet sinnesundersökningar». En åtgärd som den av fångvårdsstyrelsen föreslagna skulle emellertid utgöra ett mycket allvarligt steg och kan knappast karakteriseras annorlunda än som en av bristläget framtvungad kapitulation inför svårigheterna, som går ut över rättssäkerheten. Att som styrelsen föreslagit »på lämpligt sätt begränsa antalet sinnesundersökningar» skulle kunna medföra, att man riskerade döma sjuka människor till frihetsstraff, medan de i verkligheten kanske vore i

stort behov av sjukvård. Detta framstår som en helt oacceptabel utväg.

Med stöd av det ovan anförda får jag anhålla om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet få ställa följande fråga:

Vill herr statsrådet lämna kammaren en redogörelse för vad som åtgöres eller planeras för att snarast möjligt råda bot på den akuta krisen inom det rättspsykiatriska undersökningsväsendet och på längre sikt få organisationen att fungera på det sätt som avsetts?

Denna anhållan bordlades.

§ 14

Anmäldes följande till herr talmanen under sammanträdet avlämnade motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 40, med förslag till förordning om särskilt investeringsavdrag i vissa fall vid taxering till statlig inkomstskatt, m. m., nämligen

nr 800, av herr *Hansson* i Skegrie *m. fl.*,

nr 801, av herr *Hermansson m. fl.*,

nr 802, av herr *Larsson* i Borrbby,

nr 803, av herr *Nilsson* i Lönsboda *m. fl.*,

nr 804, av herrar *Nordgren* och *Magnusson* i Borås, samt

nr 805, av herr *Wedén m. fl.*

Dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här- efter kl. 16.38.

In fidem

*Sune K. Johansson*

## Onsdagen den 19 februari

Kl. 10.00

### § 1

Herr TALMANNEN yttrade:

Efter samråd med första kammarens talman får jag föreslå, att kammaren måtte besluta att vid plenum den 26 innevarande februari företaga val av valmän jämte suppleanter för utseende av riksdagens justitieombudsman och dennes ställföreträdare.

Detta förslag godkändes.

### § 2

#### Meddelande ang. sammanträdestider

Herr TALMANNEN yttrade:

Talmanskonferensen har i dag behandlat frågan om arbetets ordnande under återstoden av vårsessionen, och en av konferensen godkänd preliminär plan för kammarens sammanträden kommer under dagens lopp att utdelas till kammarens ledamöter. Vidare kommer att utdelas en preliminär plan för behandling i kamrarna av utskottsutlåtanden under mars och april månader.

Av tidplanen framgår bl. a. att en utrikes- och handelspolitisk debatt kommer att hållas onsdagen den 8 april med början kl. 10.00 och att påskupphållet kommer att omfatta tiden fr. o. m. lördagen den 21 mars t. o. m. tisdagen den 31 mars.

För besvarande av interpellationer och enkla frågor kan det bli erforderligt att dels börja vissa bordläggningsplena tidigare än i sammanställningen angivits, dels anordna extra plena. Även i övrigt kan det givetvis befinnas nödvändigt att beträffande enstaka sammanträden frångå den nu uppgjorda planen.

Jag får samtidigt meddela att plenum onsdagen den 26 februari tar sin början kl. 14.00.

### § 3

Föredrogs var efter annan och hänvisades till bevillningsutskottet de å bordet vilande motionerna nr 800—805.

### § 4

Föredrogs var för sig följande, vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

herr *Enskog*, till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet angående konstruktionsarbetet för atomkraftanläggningar,

herr *Persson* i Heden, till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående domänverkets markförvärv,

herr *Jönsson* i Ingemarsgården, till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående statsbidrag vid utbyte av invalidfordon,

fru *Boman*, till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående möjligheter för textiltillrärare att vinna behörighet till ordinarie och extra ordinarie tjänster,

fröken *Karlsson*, till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående visst ekonomiskt stöd åt handikappade studerande,

herr *Larsson* i Hedenäset, till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående tillämpningsfö-



**Kungl. Maj:ts hovhållning**

reskrifterna för beviljande av arealbidrag, samt

herr *Ståhl*, till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående den akuta krisen inom det rättspsykiatriska undersökningsväsendet.

Kammaren biföll dessa framställningar.

## § 5

**Utgifterna för kungl. hov- och slottsstaterna**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1964/65 för kungl. hov- och slottsstaterna.

*Punkten 1***Kungl. Maj:ts hovhållning**

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t (bilaga 3, punkt 1, s. 1) föreslagit riksdagen att till ifrågakvarande ändamål för budgetåret 1964/65 anvisa ett anslag av 2 750 000 kr., innebärande en uppräknig med 175 000 kr. jämfört med anslaget för innevarande budgetår.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte till Kungl. Maj:ts hovhållning för budgetåret 1964/65 anvisa ett anslag av 2 750 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid

Herr SPÅNGBERG (s):

Herr talman! Det utskottsutlåtande som föreligger är utan reservation — det gäller bl. a. höjningen av anslaget till kungahuset. Jag förstår mycket väl att kammaren i år liksom tidigare kommer att följa utskottets förslag på denna punkt, men jag kan ändå inte underlata att påtala slöseriet med medel i detta sammanhang.

Det sammanlagda anslaget till hov-

och slottsstaterna uppgår, såsom statsverkspropositionen visar, till 5 713 000 kronor, vilket innebär en ökning med 214 000 kronor i förhållande till fjol-årets förslag. För Kungl. Maj:ts hovhållning, som behandlas under första punkten i utlåtandet, föreslås 2 750 000 kronor, mot 2 575 000 kronor för nu löpande budgetår. En mera sparsam och tidsenlig livsföring på slotten skulle möjliggöra en betydande besparing, och en redovisning av de inkomster som går till hovstaten skulle ge en helt annan bild än den utskottet har lämnat riksdagen. Vi skulle vid en riktig redovisning av vad som inflyter till hovstaten finna, att det blir betydande summor över, även med samma utgifter som de nuvarande — alltså även om man fortsätter enligt den älderstigna hovhållningens principer.

Men utskottet föreslår inte någon nedsättning av anslaget för hovhållningen utan i stället en höjning med 175 000 kronor till 2 750 000 kronor. Jag anser att detta inte ur någon synpunkt kan försvaras, och därför kommer jag att yrka avslag på denna höjning. Jag begränsar mitt yrkande till detta men inlägger naturligtvis i yrkandet en principiell synpunkt på hovhållningen och på statskicket över huvud taget.

Jag vill än en gång understryka att kungahuset har stora inkomster från staten, från enskilda och av kapital — inkomster som inte är redovisade i utskottets utlåtande men som uppgår till hundratusentals kronor och som rimligtvis borde redovisas just under den rubrik vi nu behandlar.

Det finns emellertid — något som, om jag minns rätt, Svenska Dagbladet tog upp i en stor rubrik för några dagar sedan i samband med deklarationerna — *dolda inkomster*. Jag känner inte riktigt till hur kungahuset deklarerar, men vi vet väl alla att kungahuset icke betalar skatt för de inkomster, som inflyter från staten, och för av-

### Kungl. Maj:ts hovhållning

kastningen på kapital, vilket enligt vad tidigare redovisningar i samband med arvsskiften givit vid handen har uppgått till miljonbelopp. Dessa redovisningar utgör de enda möjligheter man har haft för att få någon inblick i den ekonomiska förvaltningen på detta område, där kungahuset gynnas av en skattebefrielse, som rimligtvis inte hör samman med hovhållningen och uppdraget att vara statschef i vårt land.

Vi behöver sålunda inte i år öka anslaget på denna punkt för att hovet skall kunna hålla samma standard som hittills. Kungahuset får pengar i överflöd och bör ta av dessa för att sköta hovhållningen, vilken, såsom så många gånger tidigare har betonats, är kungens privatsak. Men det är vår sak att bestämma ramen för de ekonomiska tillgångar, som han har att röra sig med.

Självfallet har konungen själv inte mycket att göra med detta, och jag riktar mig inte heller till honom personligen. Skulle emellertid ett avslag på förslaget om ökning av medelstilledningen medföra en liten tankeställare för hovförvaltningen och för de män, som omger konungen och bestämmer om hovhållningen, och även leda till en reformering och rationalisering på detta område, vore detta ett litet steg i rätt riktning.

Det är inte ens för en lekman svårt att peka på var besparingar skulle kunna göras. Den som något studerar de handlingar som ändock finns för var och en att ta del av, kan mycket lätt finna poster på vilka besparingar kan göras till betydande belopp.

Jag har tidigare sagt att jag gärna skall stå till tjänst med att peka på sådana poster, och jag vill understryka att jag står för detta löfte. Vem som helst kan åtaga sig ett sådant uppdrag. Det är ingen konst att påvisa var i dessa sammanhang besparingar kan göras på i varje fall några hundratusen kronor per år.

Jag ber, herr talman, härmed att få

yrka avslag på den äskade ökningen av anslaget på denna punkt med 175 000 kronor.

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Jag framhöll redan i remissdebatten min uppfattning om konungens person och vill bara i detta sammanhang markera, att frågan för mig inte gäller personen utan institutionen. Det finns ett par särskilda skäl för att utnyttja just detta tillfälle till att återigen aktualisera frågan om monarkien.

Det ena gäller pengar. Från januari förra året visar denna huvudtitel en ökning med 800 000 kronor, d. v. s. med 14 procent, och vi är nu uppe i ett belopp som åtskilligt överstiger vad 1 000 folkpensionärer tvingas existera på. Jag tycker att det där skulle man inte möta med bara en trött gäspning.

De som har bänkat sig kring tronen har numera blivit fackligt medvetna, förmodligen med monarkens sympati. När numera höjningar av budgeten på denna punkt föreslås av regeringen får de därför nästan en rent fackligt ekonomisk motivering.

Pengarna är en sak. Viktigare tycker jag det är, att vi nu närmar oss en tidpunkt när frågan om republik eller monarki på allvar måste ställas. Den frågan har inte ställts av författningsutredningen. Denna har tvärtom gjort ett försök att förena parlamentarism och monarki, att förena parlamentarismen med dess stränga ansvarskrav och en fullständigt ansvarslös institution som är mot alla åtal fredad. Det framstår för mig som en orimlighet, som ett förräderi mot parlamentarismens och demokratiens idé.

Den tystnad som pressen och de opinionsbildande organen och kanske också riksdagen i allmänhet visar inför detta problem ger ju en god grund för talmannens obligatoriska försäkringar varje år om riksdagens undersåttliga vördnad.

## Kungl. Maj:ts hovhållning

De som har samma uppfattning som jag är säkert inte de enda som utgår från att det här handlar om en institution som försvinner, ty inte ens varma anhängare av monarkien kan ju bestrida sina ögons vittnesbörd, att denna är en institution på avskrivning. Det är en institution, som spelat en stor roll i det förgångna i folkens liv men som numera blivit alltmer museifärdig. I åtminstone tre fjärdedelar av världens stater har införts republik. I Europa har bara under det senaste halvsekle 18 monarkier försvunnit, och kvar finns åtta — med ett undantag utslutande småstater. Denna trend gör att man utan överdrift kan säga att vi här behandlar en institution på väg att upphöra. Det är inte en fråga om den skall försvinna, utan det är på sin höjd en fråga om *när* den skall försvinna. Det kanske också kan vara en fråga om den skall försvinna genom utdöende; det är ju skandaler av det ena eller andra slaget i nästan alla monarkier. Det är mycket vanligt att både manliga och kvinnliga kungliga ungdomar söker sig ut på den civila giftasmarknaden och därmed tar sin hand från monarkien. Det tycker jag är sunt, och det kanske också är ett uttryck för att de finner den artificiella atmosfär, i vilken de tvingats framleva en del av sitt liv, odräglig och omöjlig att stå ut med.

I det läget har nu några borgerliga motionärer — bland dem till och med högerledaren — ställt frågan om vi bör införa kvinnlig tronföljd. Jag är övertygad om att den frågan inte har med problemet om könens likaberättigande att göra utan bara är ett försök att förlänga livet på en institution som så uppenbart är döende.

I goda och lugna tider spelar monarkien inte någon särskilt ödesdiger roll. Men i onda tider kan den — och det tror jag är helt oberoende av om vår författning ändras i enlighet med författningsutredningens förslag — bli

ett redskap för reaktionen mot folket och mot demokratin. Sådana erfarenheter har vi även i den senare delen av vår svenska historia. De vittnar om att det inte är de lugna tidernas förhållanden som skall vara bestämmande när man tar ställning till frågan om monarki eller republik. Vi har tidigare föreslagit utredning angående frågan om införande av republik. Vi har sagt att man kan gå så till väga att man, när den nuvarande kungen avlider, skulle kunna genomföra en övergång i smidiga former. Men på dessa förslag har kammaren alltid svarat: Det är helt onödigt att nu fatta några sådana beslut, eftersom författningsutredningen har att ta ställning till frågan. Det är i och för sig en dålig tradition att man avvisar förslag med hänvisning till pågående utredningar. Men i det här fallet, där utredningen förklarat att den inte har något uppdrag att utreda frågan om republik eller monarki, har ju riksdagsmajoriteten bedragit både sig själv och oss när den åberopar ett sådant motiv för att icke sakbehandla en motion i frågan.

Vi befinner oss alltså nu i det läget, att utredningen lagt fram ett mycket omfattande förslag för behandling i riksdagen förr eller senare, och i detta förslag har man helt förbigått en så central sak som frågan om republik eller monarki. Men det underliga är att utredningen ändå ansett sig ha mandat att på andra områden syssla med monarkien, och utredningens förslag innebär ju att man rensar bort befogenheter för monarken, vilka under lugna tider inte spelar någon roll men som under allvarliga och oroliga tider kan spela en mycket ödesdiger roll. Men samtidigt inför man nya befogenheter för kungen, som efter vad jag kan förstå kan få en lika olycksdiger innebörd som de befogenheter den nuvarande grundlagen ger monarken.

Jag har redan sagt att det för mig framstår som en orimlighet att söka

### Kungl. Maj:ts hovhållning

åstadkomma en förening mellan parlamentarismen med dess ansvarskrav och monarkien med dess grundlagsmässiga absoluta frihet från verkligt ansvar. Att till den där ansvarsfria institutionen överlämna avgöranden exempelvis i fråga om regeringens sammansättning, i fråga om riksdagens upplösande och nyval samt en massa andra befogenheter, det kan man ju inte göra utan att ur den nya författningen — hur många goda idéer som än kommit fram i denna — ta bort någonting av det väsentliga av parlamentarismen och demokratin. Ja, just detta att monarkien även vid en sådan här betydligt snyggare och tidsenligare författning som föreslagits av författningsutredningen kan tjäna som ett redskap för reaktionen mot arbetarklassen och demokratin och mot riksdagen, det är för mig och mina åsiktsfränder ett avgörande skäl för att man skall åstadkomma en förändring.

Det heter ju i Kungssången, att man skall göra »kronan på hans hjässa lätt». Ja, vi vill verkligen göra den så lätt att den inte blir någon börda alls — genom att lyfta av den.

Vi har inte motionerat vare sig om budgetförslaget för kungahuset i dess helhet eller om den höjning som nyss påtalats av herr Spångberg. Skälet härtill är att vi har ansett att de principiella frågorna nu måste ställas i förgrunden. Men det betyder ju inte att jag inte kommer att ge herr Spångbergs avslagsyrkande beträffande höjningen min röst. Jag vill dock markera att det inte är pengarna som är huvudsaken utan att det är institutionen som är huvudsaken för oss.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Om de båda ärade demonстранterna här hade gjort sig besväret att titta på namnuppsättningen av de 30 utskottsledamöter som enhälligt står bakom detta utlåtande, tror jag

inte de hade kunnat påstå att någon av dem hör till kretsen nära tronen, såsom någon av talarna visst uttryckte det. Alla dessa 30 är nog beredda på att diskutera frågan om monarki eller republik när den tiden kommer. Men den frågan bör väl, som herr Hagberg antydde, ändå tas upp i ett annat sammanhang än när det gäller frågan om anslagsbeviljande.

Jag vill för övrigt fästa uppmärksamheten på att denna budgetpost varit föremål för samma departementsprövning som alla andra anslagsfrågor som kommer till riksdagen. Förslaget kommer alltså från regeringen. När herr Hagberg uttalar sin förvåning över att denna huvudtitel ökat med 14 procent, så förvånar jag mig i min tur över det litet dåliga minne som tydligen finns här i kammaren. För ett par år sedan lämnades nämligen en mycket ingående redogörelse för hur de dittills uselt avlönade och honorerade trotjänarna vid hovet äntligen fått en förbättring, inte minst med hjälp av organisationerna på arbetsmarknaden. Deras löner har lyfts upp på en nivå, motsvarande den som gäller för den statliga förvaltningen, och att så har skett kan inte sägas vara riksdagen ovärdigt. Jag har velat påminna om detta, herr talman.

Jag kanske till sist får uttrycka min förvåning — och jag tror det är en förvåning som delas av övriga ledamöter i utskottet — över att ingen av herrarna, med en sådan ambition att pruta som i detta fall, väckt en enda motion och däri utvecklat motiven för sitt yrkande, så att detta fått prövas av utskottet. Men det har man inte gjort sig besvär med. Jag har därför, herr talman, en känsla av att det måste vara andra motiv för den, jag höll på att säga, »Röda dagens afton» som man numera ordnar i kammaren när denna huvudtitel behandlas. Jag tycker inte att det finns någon större anledning till sådana demonstrationer.

Mot bakgrunden därav yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr SPÅNGBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag berörde bara i förbigående den principiella sidan av problemet. Det blir tillfälle att återkomma till detsamma längre fram i samband med behandlingen av vissa motioner.

Så länge vi har monarkien kvar, måste vi i varje fall ordentligt pröva de anslagsfrågor, privilegier och möjligheter som ryms i detta problemkomplex.

Herr Ståhl talade om en tidigare lämnad redogörelse för dåliga löner till de personalkategorier det här gäller. Ja, det ändrar ingenting på min uppfattning i fråga om de anslag vi bör ge, ty hur kungen eller hovförvaltningen anställer folk etc. är, som jag tidigare sagt, kungens privatsak. Härtill kommer, och det är mycket väsentligt i detta sammanhang, att kungahuset har stora dolda inkomster som inte redovisas. Det finns medel för att kunna avlöna personalen ordentligt utan att därför behöva vända sig till riksdagen och tigga om mera pengar. Det förekommer här en miljonrullning som inte kan försvaras. Man skall inte komma och påstå att den och den inom hovstaten är dåligt avlönad. Vi känner till från det gamla klassamhället i vårt land att det funnits potentater som avlönat sitt folk ofantligt dåligt, trots att de själva haft rika tillgångar och kunnat samla stora förmögenheter. Ett sådant argument bevisar alltså ingenting.

Motioner har väckts i flera sammanhang, herr Ståhl. Jag vill sålunda bara hänvisa till vad som under årens lopp både sagts i anföranden och skriftligen utvecklats i motioner. Det var synd att inte herr Ståhl observerat den saken, ty då hade hans anförande kanske blivit något annorlunda utformat.

Jag vill vidare erinra om den skattebefrielse som finns för kungahuset för de miljoner som säkert finns i förmö-

genheter, av vilka många är insatta i olika bolag som nu liksom tidigare ger stora vinster.

Jag vill även erinra om Guadeloupefonden, som ger en avkastning av 300 000 kronor om året, och om ordensväsendet, som kanske ger en vinst på något hundratusental kronor, samt om inkomster från andra områden. Det finns medel till att kunna avlöna personalen ordentligt utan att man behöver vidta den höjning av anslaget som nu begärs.

Herr HAGBERG (k) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan väl instämma i vad herr Spångberg sagt om lönesättningen; det är ingen som vill att någon människa skall vara underbetald. Men riksdagen har i verkligheten ganska litet inflytande över den saken. Här handlar det inte heller om att alla är underbetalda utan om att en del är kolossalt överbetalda.

Men, som jag sade i mitt förra inlägg, var huvudfrågan för oss denna gång inte pengarna. Vi anser det verkligen vara på tiden att frågan om institutionens vara eller inte vara tas upp till allvarlig diskussion i samband med att riksdagen så småningom skall behandla frågan om en ny grundlag. Det är huvudfrågan.

Herr Ståhl gjorde ett slags medgivande när han sade att det nog finns förståelse i statsutskottet för nödvändigheten av att ta upp frågan om ett nytt styrelseskick till behandling. Ja, det glädde mig mycket. Jag hoppas att det inte bara var herr Ståhls privata mening som därvid framkom utan att han kunde uttrycka en uppfattning som fler i statsutskottet har. Men huvudfrågan är: när skall detta underverk ske?

Herr DICKSON (h):

Herr talman! Jag skall inte gå in på herr Hagbergs principiella inställning. Han har sin fulla rätt att kämpa för den i vår gamla monarki.

**Kungl. Maj:ts hovhållning**

Men herr Hagbergs slutsatser på basis av den historiska utvecklingen gör inte hans intelligens full rättvisa. Därför att i den oroliga värld vi lever i en hel del monarkier har försvunnit och ersatts med andra styrelseformer, är det inte säkert att detta är den bästa utvecklingslinjen. Jag skulle vilja be herr Hagberg att i en lugn stund sätta sig ned och göra en utblick över Europa och världen i övrigt och se, om inte i dessa kvarvarande monarkier, varibland Sverige, Norge och Danmark in-tar en framskjuten ställning eftersom antalet monarkier i världen är så ringa, demokratin på ett alldeles särskilt sätt visar sig fungera. Dessa monarkier har i varje fall inte av brist på en fungerande demokrati råkat ut för så svåra inre och yttre förhållanden som många andra stater har gjort, trots att de senare, som herr Hagberg riktigt påpekat, har valt en annan form för sin styrelse.

Logiken i herr Hagbergs resonemang klickar. Men jag skall inte falla i samma grop som han och säga att det är enbart därför att vi har monarki som vi har dessa lugna förhållanden. Att dessa stater fortfarande är monarkier är emellertid inget hinder för att de har den lugnaste, bästa och mest hopp-givande utvecklingen i hela världen.

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Det sista herr Dickson sade minskade betydelsen av den in-vändning som man kunde resa mot hans resonemang.

Faktum är att det har utvecklats reaktionära och fascistiska regimer inom monarkier, liksom att en viss poli-tisk demokrati har kunnat utvecklas i en del monarkier under vissa bestämda historiska förhållanden. Vi är helt överens om att det har varit på det sättet och att det kan bli så även en tid fram-åt. Men det rör sig, tror jag, bara om en relativt kort tid.

Det är, om man granskar de monar-

kier som finns kvar i Europa, inte svårt att konstatera vilka särskilda för-hållanden som har möjliggjort deras fortbestånd. Det har varit förhållanden som avvikit från förhållandena i de länder vilka ansett sig nödsakade att övergå till en republikansk statsform. Men det finns ingen garanti för att de förhållanden, som gäller i dessa länder i dag, kommer att bestå i fortsättning-en. Tvärtom går säkert folken även framdeles mot många och stora pröv-ningar.

Det väsentliga momentet kan ändå inte vara att så och så många länder och så och så stor majoritet bland be-folkningen har ansett monarkien otids-enlig och vara ett hinder och att man därför övergått till en republikansk statsform. Även om de allra flesta län-der varit monarkier, skulle vi nämli-gen ändå ha den uppfattningen, att de-mokrati och monarki är mycket svår-förenliga begrepp och att demokratin egentligen kräver en republikansk stats-form.

När vi nu skall ta ställning till en ny författning, står vi inför dilemmat att försöka förena de stränga ansvarskrav, som parlamentarismen och demokra-tien ställer på de styrande, med en in-stitution som man icke kan ställa till ansvar utan som man på sin höjd kan tvinga till att abdikera. Om vi tar ställ-ning för ett bibehållande av monarkien i vårt land med de konsekvenser detta medför, har vi verkligen gjort någon-ting mindre än en halvmesyra när det gäller den nya författningen. Det är denna principiella sida av saken som jag tycker att varje människa, som ac-cepterar parlamentarismens princip och demokratin, skulle oavsett politisk åsikt allvarligt överväga.

Herr DICKSON (h):

Herr talman! Vi får väl, som herr Ståhl mycket riktigt anmärkte för en stund sedan, uppskjuta det författnings-tekniska resonemanget till den dag vi

**För flera huvudtitlar gemensamma frågor**

skall diskutera frågan om en ny författning.

Vad jag ville ha sagt med mitt första inlägg var bara en anmärkning mot herr Hagbergs logik när det gällde hans resonemang om anledningen till att han ville ha en förändring och baserade detta önskemål på den faktiska utvecklingen.

Herr Hagberg modifierade nu i hög grad sitt tidigare uttalande och sade att det inte var någon huvudsak att så många stater hade övergått från monarki till republik. Därmed faller egentligen grunden för min opposition mot vad herr Hagberg yttrade på den punkten.

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Nej, jag har inte modifierat något av vad jag har sagt. Men eftersom det här blivit en fråga om logik vill jag bara konstatera att min logik innebär att man bör göra slut på monarkien så fort som möjligt. Herr Dicksons logik innebär däremot att Sverige skall ha monarki om vi också blir ensamma om den i hela världen.

Herr DICKSON (h):

Herr talman! Ja, ifall monarkien visar sig vara den bästa styrelseformen bryr jag mig inte om att vi eventuellt är ensamma om den, herr Hagberg.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det av herr Spångberg under överläggningen framställda yrkandet att anslaget till Kungl. Maj:ts hovhållning skulle utgå oförändrat med 2 575 000 kr.; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Spångberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 1:o) i utskottets utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Spångberg under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Hagberg begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 178 ja och 8 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

**Punkterna 2—6**

Vad utskottet hemställt bifölls.

**§ 6**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1964/65 till oförutsedda utgifter.

Utskottets hemställan bifölls.

**§ 7****För flera huvudtitlar gemensamma frågor**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen behandlade för flera huvudtitlar gemensamma frågor.

**För flera huvudtitlar gemensamma frågor**

Sedan utskottets hemställen föredragits yttrade:

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att i korthet få motivera det särskilda yttrande, som är fogat till statsutskottets utlåtande vid punkten om förstärkning av departementens resurser för långsiktig planering. Yttrandet är undertecknat av representanter för de tre oppositionspartierna. Under punkt 4 i bilaga 2 till statsverkspropositionen har finansministern berört den långsiktiga ekonomiska planeringen. Om nödvändigheten av sådan planeringsverksamhet råder det förvisso inga delade meningar. Upprepade gånger har det också i riksdagen framställts yrkanden härom. Att det brustit i fråga om den långsiktiga planeringen för den offentliga sektorn vittnar väl dagens brist-situation om. Man kan hänvisa till debatten om folktandvården, undervisningsväsendet och vissa delar av den högre utbildningen ävensom till det stora personalbehovet på de sociala vårdområdena.

En förstärkning av prognos- och planeringsverksamheten i fråga om den offentliga sektorn måste, som det sagts, också innefatta samordning av planerna. Man bör enligt vår mening härvidlag gå hand i hand med dem som svarar för näringslivets prognosverksamhet. Det gäller att klarlägga de ekonomiska förutsättningarna för reformarbete och samhällsutveckling. Å andra sidan är vi angelägna att varna för statlig dirigerad av företagsamhet och näringsliv. I finansministerns yttrande förekommer under denna punkt, på s. 8 i bilagan, ett uttryck som är något dunkelt. Det står att den långsiktiga planeringen kännetecknas av vitt skilda arbetsuppgifter från »direkt produktionsplanering samt allmän övervakning och samordning till informativ utrednings- och prognosverksamhet». Uttrycket är som sagt något oklart.

Vi vill alltså varna för en ekonomisk planering som dirigerar företagsamhet och näringsliv inom ramen för samhällsekonomisk balans. Inom de ramar, som den offentliga ekonomiska och sociala politiken uppställer, bör handlingsfrihet finnas för företagsamhet och näringsliv. Det är vår uppfattning att den allmänna samhällsutvecklingen skall skapa grund för ett fortsatt reformarbete och bevara vår höga levnadsstandard.

Vad vi i vårt särskilda yttrande velat understryka är framför allt vikten av att resultatet av denna långsiktiga planeringsverksamhet efter hand redovisas för riksdagen, så att denna inte sätts i efterhand vid viktiga ställningstaganden. Sådan redogörelse kan lämnas genom en årlig rapport rörande prognos- och planeringsarbetet — såväl det som bedrivs av ekonomiska planeringsrådet som det som utförs av andra planeringsorgan. Redogörelsen skulle kanske med fördel kunna lämnas i anslutning till den s. k. kompletteringspropositionen vid vårriksdagens slut. Så skedde ju i fjol. Tidpunkten är närmast en praktisk fråga.

Herr talman! Ärendet kommer tillbaka till riksdagen, bl. a. i samband med två motioner som väckts och som har remitterats till konstitutionsutskottet. Min avsikt nu var som sagt att i korthet motivera det särskilda yttrandet.

Herr PETERSON i Degerfors (s):

Herr talman! Det särskilda yttrande som är fogat till detta utskottsutlåtande har ju anknytning till en motion som har remitterats till konstitutionsutskottet. Eftersom jag anser att vi bör spara debatten till dess att konstitutionsutskottets yttrande över motionen kommer, skall jag, herr talman, inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställen.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställen.



**Interpellation ang. de epilepsisjukas problem**

## § 8

Föredrogs vart för sig

statsutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde,

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde,

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1964/65 till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster,

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, och

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av kronan tillhörig mark m. m.;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 5 § lotteriförordningen den 19 maj 1939 (nr 207), och

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m. (krigshandelslag); samt

jordbruksutskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss kronan tillhörig mark, m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

## § 9

**Interpellation ang. de epilepsisjukas problem**

Ordet lämnades på begäran till

Herr ANDERSSON i Storfors (s), som yttrade:

Herr talman! Antalet epileptiker uppskattas i Sverige till 35—50 000. Mer än 95 % behandlas för sin sjukdom i öppen vård, vilket sker bl. a. vid medicinska, pediatrika och neurologiska polikliniker samt vid läkarmottagningsar för öppen vård vid epilepsisjukhusen. Ett litet antal epileptiker är intagna för vård på kroppssjukhus, mentalsjukhus, hem för psykiskt efterblivna och ålderdomshem. I övrigt vårdas svårare fall på de särskilda epileptikeranstalterna.

År 1957 tillsattes en epileptikerutredning »för att verkställa utredning om Margaretahemmets framtida ställning inom epileptikervården och inrättande av en epileptikeranstalt i Norrland». Enligt uppgift har utredningen även befattat sig med frågor av allmänare art. Vidare antydes att utredningen har studerat epileptikeranstalternas möjligheter att ge intagna yrkesträning och yrkesutbildning.

Just gällande denna senare del om yrkesutbildningen vore det angeläget om statsrådet ville redogöra för hur långt utredningen här har kommit.

De epilepsisjukas problem är större än vad någon faktiskt tror.

Det har visserligen under senare år gjorts en hel del för denna grupp av människor, men ännu har faktiskt ingenting hänt som löser deras problem på arbetsmarknaden. Svårigheterna gällande yrkesutbildning tornar upp sig alltmer, och denna stora grupp, huvudsakligen unga människor, känner sig utstötta. Det är därför synnerligen angeläget att något snabbt göres för att lösa de epilepsisjukas problem.

Enligt vissa uppgifter har det under senare år blivit allt svårare att placera epileptiker i yrkesarbete, beroende på överdrivna föreställningar om de risker sjukdomen medför.

Hela inställningen till en epilepsisjuk bör rättas till, ty just dessa människor

**Interpellation ang. belåningen av flerfamiljshus som uppföres av allmännyttiga företag — Interpellation ang. vissa spörsmål i samband med att kommunal mark överlämnas som gåva till staten**

är vana vid att iakttaga försiktighet, är lojala mot säkerhetsföreskrifter och även pålitliga i övrigt. Arbetsgivarna vill gärna behålla dem men finner sin handlingsfrihet begränsad av tolkningen av föreskrifter beträffande arbets-skydd.

Med hänvisning till det i interpellationen anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa följande frågor:

1. När kan man förvänta att 1957 års epileptikerutredning kan avlämna sitt yttrande?

2. Vill statsrådet inför kammaren redogöra för det nuvarande läget inom epilepsivården?

3. Kan man förvänta att statsrådet snarast vidtager åtgärder som löser utbildningsfrågorna för de epilepsisjuka och ger dem möjligheter till ett lika-berättigande på arbetsplatsen?

Denna anhållan bordlades.

#### § 10

**Interpellation ang. belåningen av flerfamiljshus som uppföres av allmännyttiga företag**

Ordet lämnades på begäran till

Herr KALLENIOUS (h), som yttrade:

Herr talman! Statens stöd till bostadsbyggandet sker bl. a. genom statliga bostadslån. Av flerfamiljshusen tillkommer ca 95 % av lägenheterna med stöd av statliga lån. Allmännyttiga företag, som svarar för ca 40 % av produktionen av lägenheter i flerfamiljshus, åtnjuter full belåning intill det s. k. lånetaket. Det statliga bostadslånet ligger mellan 70—100 % av det godkända lånevärdet.

De faktiska produktionskostnaderna har emellertid under senaste tiden kommit att överstiga lånetaket, varför vissa överkostnader uppkommit.

Till säkerhet för statslån åt dessa företag lämnar vederbörande kommun borgen. För primär- och sekundärlån lämnas motsvarande in-teckningar som säkerhet till kreditinstituten.

Vanligen torde kommunen kräva in-teckningar av det allmännyttiga företaget som säkerhet för sin borgen. I de fall då så inte sker uppkommer formellt en möjlighet för antingen kommunen eller dess allmännyttiga företag eller båda att belåna dessa in-teckningar i öppna marknaden; ev. för finansiering av uppkomna överkostnader.

Sådan »dubbelbelåning» lär ha övervägts i kommuner och länsbostadsnämnder. Med anledning härav hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få framställa följande frågor:

Anser herr statsrådet, att här åsyftad »dubbelbelåning» står i överensstämmelse med grunderna för den statliga långivningen? Om så inte är fallet, vill statsrådet medverka till att åtgärder vidtages i syfte att hindra att belåning av husen sker i annan ordning än vad som avses i gällande bestämmelser?

Denna anhållan bordlades.

#### § 11

**Interpellation ang. vissa spörsmål i samband med att kommunal mark överlämnas som gåva till staten**

Ordet lämnades på begäran till

Herr WAHRENDORFF (cp), som yttrade:

Herr talman! Omkring årsskiftet 1947/48 beslöt Sunne socken och Sunne köping i Värmlands län att som gåva till staten överlämna dels ca 69 ha mark av fastigheterna Sunne prästgård 1:4 och 1:5 dels fastigheterna Brårud 1:17

och 1:18 om tillsammans ca 5 ha, allt beläget i dåvarande Sunne socken. Ett villkor för överlåtelsen var att den överlämnade marken skulle användas till en planerad statlig försöksgård för jordbruks- och trädgårdsodling. Kommunernas kontanta kostnad för inlösen av den berörda marken uppgick till 80 000—85 000 kronor, ett belopp som oavsett penningvärdets fall till följd av räntor nu får anses fördubblat.

Kommunernas beslut rörande försöksgården fattades sedan riksdagen beslutat att en försöksgård av nämnda karaktär skulle förläggas till Sunne. Vid 1949 års riksdag fattades beslut om utbyggnad av försöksgården. Kungl. Maj:t har genom resolution den 4 juni 1954 antagit kommunernas erbjudande och förordnat att fastigheterna skall förvaltas av lantbruksnämnden i Värmlands län i samråd med överinspektören för försöksväsendet.

Kommunerna har vid olika tillfällen sökt erhålla närmare tidsangivelse för försöksgårdens utbyggnad, dock utan att erhålla sådant besked. Sedermera synes det ha stått klart att försöksgården i Sunne inte torde komma till stånd. Detta har bekräftats på ansvarigt håll inom Kungl. Maj:t. Orsaken har angivits vara nya sätt att ordna lantbruksundervisningen och därmed försöksverksamhet av här berört slag.

Om försöksgården sålunda inte kommer till stånd borde det — med hänsyn till de omständigheter och villkor under vilka marköverlåtelsen ägt rum — vara självklart att den till staten överlämnade marken snarast möjligt återlämnas. Sedan Sunne landskommun, med vilken den 1 januari 1952 införlivades Östra och Västra Ämterviks kommuner, den 1 januari 1963 sammanslagits med Sunne köping under namnet Sunne köping, torde det inte råda någon tvekan om att återlämnandet bör ske till den sålunda vidgade köpingen. Framställning från köpingens sida om återlämnande synes dock

**Interpellation ang. laxfisket i Östersjön**  
inte hittills ha resulterat i någon åtgärd.

Oaktat att den rättsliga grunden för statens innehav av den berörda marken numera inte kan anses kvarstå har staten inte blott fortsatt att uppbära arrenden utan även försålt ett mindre område. Med hänsyn till de besvär och kostnader som åsamkats kommunen kan detta knappast anses rättmätigt. Då därtill kommunen — därest försöksgården inte kommer till stånd — har behov av att omedelbart få disponera markområdet i samband med en stadsplanereglering är det angeläget att ett återlämnande sker snarast möjligt.

Med hänvisning till det ovan anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framställa följande frågor:

Är statsrådet villig att redovisa sin syn på rättsläget och på kommunens möjligheter att av staten erhålla ersättning för åsamkade besvär och kostnader i sådana fall som ovan nämnts, då kommunen som gåva överlämnat mark till staten under villkor att marken skall användas för visst ändamål men staten icke iakttagit de angivna villkoren?

Är statsrådet villig medverka till att en reglering av dylika fall sker med största möjliga skyndsamhet?

Denna anhållan bordlades.

## § 12

**Interpellation ang. laxfisket i Östersjön**

Ordet lämnades på begäran till

Herr HEDIN (h), som yttrade:

Herr talman! Laxfisket i Östersjön har mycket stor ekonomisk betydelse och ger bärning åt ett stort antal fiskare. Minskningen av laxbeståndet torde därför på längre sikt få allvarliga konsekvenser för den befolkningsgrupp som har laxfisket som en väsentlig inkomstkälla.

**Interpellation ang. laxfisket i Östersjön**

Genom den överenskommelse mellan Sverige, Danmark och Förbundsrepubliken Tyskland, som godkändes av 1963 års riksdag, har förutsättningen för enhetliga bestämmelser för laxfisket skapats. Detta är givetvis en åtgärd som hälsas med tillfredsställelse av de svenska fiskarna. Det synes emellertid önskvärt att även Finland, Polen, Ryssland och Öst-Tyskland ansluter sig till denna överenskommelse.

Enbart åtgärder för begränsning av fångsten av lax, som inte håller minimimåttan, är emellertid icke tillräckligt för att trygga fiskbeståndet. Genom kraftverksföretagens utbyggnad i de laxproducerande älvarna minskar de naturliga förutsättningarna för fortplantning. Möjligheten att på konstgjord väg upprätthålla laxbeståndet har därför fått allt större betydelse. Laxforskningsinstitutet har genom sina märkningsundersökningar visat att man kan erhålla goda resultat genom utsättning av s. k. smolt. För att erhålla full kompensation för ingrepp i älvarna torde en ökning av utsättningen av laxungar vara nödvändig. Ökade insatser är påkallade inte minst med hänsyn till att kraftverksutbyggnader utförts i en del finska älvar, synbarligen utan att nämnvärda kompensationsutsättningar gjorts.

De årliga kostnaderna för utplantning är betydande och torde för Sveriges del belöpa sig på över 4 milj. kronor per år. Beskattningen av den i Botenviken, Bottenhavet och Östersjön uppväxande laxen sker av östersjöstaternas fiskare gemensamt och är följaktligen alla dessa, oavsett nationalitet, beroende av de åtgärder som vidtages för att trygga fiskbeståndet. Man räk-

nar med att det danska laxfisket omfattar ca en tredjedel av det totala laxfisket i Östersjön. En fördelning av odlingskostnaderna mellan staterna, för att erhålla ökade resurser till laxodlingen, synes vara skälig.

Med stöd av ovanstående hemställer jag om kammarens tillstånd att till hans excellens ministern för utrikes ärendena få framställa följande frågor:

1. Kommer åtgärder att vidtagas för att söka erhålla en anslutning till överenskommelsen rörande skydd för beståndet av lax i Östersjön från de östersjöstater som nu står utanför denna överenskommelse?

2. Kommer åtgärder att vidtagas för att söka åstadkomma en ökad laxodling främst i Sverige och Finland?

3. Kommer därvid, för att underlätta detta, frågan om fördelning av kostnaderna mellan östersjöstaterna att från svensk sida aktualiseras?

Denna anhållan bordlades.

**§ 13****Meddelande om enkel fråga**

Meddelades, att herr talmannen tillställts en enkel fråga av fru *Gärde Widemar* till hans excellens herr statsministern angående behandlingen av nordiska medborgares ansökningar om svenskt medborgarskap.

**§ 14**

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 11.04.

In fidem

*Sune K. Johansson*

## Fredagen den 21 februari

Kl. 14.00

### § 1

Justerades protokollet för den 14 innevarande februari.

### § 2

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 5 § lotteriförordningen den 19 maj 1939 (nr 207); och

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m. (krigs-handelslag).

### § 3

**Svar på fråga ang. behandlingen av nordiska medborgares ansökningar om svenskt medborgarskap**

Ordet lämnades på begäran till

Hans excellens herr statsministern ERLANDER, som yttrade:

Herr talman! Fru Gärde Widemar har frågat mig om finskspråkiga medborgare diskrimineras i jämförelse med andra nordiska medborgare vid ansökan om svenskt medborgarskap och om regeringen är beredd att utan dröjsmål avskaffa sådan diskriminering.

Till svar på fru Gärde Widemars fråga vill jag anföra följande.

1950 års lag om svenskt medborgarskap innehåller för naturalisation krav på att vederbörande utlänning sedan sju

år har hemvist här i riket. Från detta krav må avvikelse ske, om sökanden är dansk, finsk, isländsk eller norsk medborgare. Lagen anser emellertid icke någon bestämd tid, som skall gälla för dessa nationaliteter. Vid tiden för ikraftträdandet av 1950 års lag var praxis enligt gamla medborgarskapslagen av år 1924, att det för danskar, norrmän och finlandssvenskar fordrades fem års hemvist samt för finska medborgare, som icke var svenskspråkiga eller av svensk härkomst, något längre tid, icke överstigande sex år.

Vid förarbetena till 1950 års medborgarskapslag uttalades önskemål om att hemvistkravet för de övriga nordiska ländernas medborgare skulle nedsättas till en tid som understeg fem år. I praxis har en sådan nedsättning icke skett, huvudsakligen av den anledningen, att reciprocitet icke varit att påräkna från de övriga nordiska ländernas sida vid naturalisation av svenska medborgare och det icke ansetts lämpligt med alltför stora tidsskillnader i de nordiska ländernas naturalisationspraxis, sedan i stort sett likalydande medborgarskapslagar tillskapats i tre av dessa länder.

Att man under tiden efter år 1950 bibehållit denna praxis har tillskrivits de språksvårigheter som har ansetts föreligga. I förberedelsearbetet för nuvarande lagstiftning — liksom för den tidigare — betonades önskvärheten av att de som naturaliseras ägde vissa insikter i svenska språket. Beträffande finska medborgare av finskspråkigt ursprung — heter det särskilt — »bör därjämte krävas att sökanden behärskar det nya landets språk». Någon diskriminering har självfallet aldrig avsetts därmed. Konstitutionsutskottet som år 1954 infordrade uppgifter om Kungl. Maj:ts

### Svar på fråga ang. behandlingen av nordiska medborgares ansökningar om svenskt medborgarskap

praxis vid beviljandet av svenskt medborgarskap gjorde därvid inga invändningar mot denna praxis.

Under de senaste åren har på förslag av föredraganden av medborgarskapsärendena i den svenska regeringen gjorts många individuella avvikelser från nyssnämnda praxis för finskspråkiga sökande, när det framgått att vederbörande kan tala svenska, har gått någon tid i svensk skola eller har andra anknytningar till det svenska samhället. Sökande som tillhör gränsbefolkningen i norr, där finska talas på båda sidor om gränsen, har behandlats lika med alla övriga nordbor. Såsom statsrådet Lindström yttrade inför Nordiska rådets möte bör vi ta steget fullt ut och jämställa alla finska medborgare med medborgare i annat nordiskt land.

Vidare anförde:

Fru GARDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsministern för svaret och i all synnerhet för att det gavs så snabbt. Jag ansåg det vara mycket angeläget att få denna fråga besvarad innan huvudparten av de nordiska delegaterna återvänt till sina hemländer, då det vore onödigt att de skulle föra med sig den förstämning till sitt land som onekligen statsrådet Lindströms uttalande i denna fråga har väckt hos dem.

I sakfrågan kan jag konstatera att statsministern har gett en betydligt ljusare, mjukare och mera nyanserad bild av läget än vad som framgick av statsrådet Lindströms anförande. Såvitt jag förstår — jag räknar med att man härvidlag kan lita på vad statsministern har uppgivit — tillämpas även beträffande de finskspråkiga finnarna i medborgarskapsärenden en individuell prövning och inte en prövning efter viss schablon eller mall. Det var det som så upprörde alla som åhörde statsrådet

Lindströms tal att det verkade som om alla finskspråkiga behandlades lika, oavsett om de verkligen hade förvärvat kunskaper i svenska språket eller inte. Det är diskriminerande om man uppställer ett villkor för en viss grupp och inte bedömer vederbörande individuellt.

Anledningen till att just jag riktade denna fråga till statsministern är att jag som svensk ledamot har deltagit i det juridiska utskottets arbete vid Nordiska rådet, där vi har behandlat denna fråga om ny medborgarskapslagstiftning på gemensam nordisk bas. Vi hade under det utredningsarbete som gjorts redan i den s. k. juridiska niomannakommittén fått den uppfattningen, att det tillämpades generellt lika regler för samtliga nordbor, alltså att femårsgränsen var gällande i varje fall som generell regel. I vissa fall hade den dock kunnat underskridas. För oss kom det därför som en chock, då vi fick höra att det förekom en särbehandling av de finskspråkiga finnarna. Jag tror att om vi i utskottet hade fått en sådan rapport som innefattas i statsrådet Lindströms tal, hade det helt säkert utmynnat i en hemställan till Sverige att så snart som möjligt avskaffa den praxis som hon påstod gällde.

I och för sig tycker jag att det kan vara rimligt att uppställa krav på språkkunskaper, även om man kanske inte skall göra detta krav alltför strängt. Statsministern säger i sitt svar att det vid förarbetena till medborgarskapslagen uttalades att det bör krävas att sökanden behärskar det nya landets språk. Det är alldeles riktigt att detta sades, men i den proposition som avgavs i anledning av detta förslag upptogs inte detta krav av justitieministern, även om han yttrade att man naturligtvis måste fästa avseende vid om vederbörande hade språkkunskaper eller inte. Han betonade emellertid särskilt att det varken i den tidigare medborgarskapslagen eller i den lag som antogs år 1950

**Svar på fråga ang. behandlingen av nordiska medborgares ansökningar om svenskt medborgarskap**

uppställdes något krav på språkkunskaper. I och för sig är det dock ganska rimligt att ställa visst krav därpå, eftersom det bör ge en viss möjlighet att bedöma den sökandes samhörighet med Sverige.

Statsministern säger vidare i sitt svar att vi bör »ta steget fullt ut och jämställa alla finska medborgare med medborgare i annat nordiskt land». Min fråga var egentligen avsedd att på den punkten utröna, om regeringen var beredd att omedelbart medverka till att praxis ändrades. Jag tror att ett sådant uttalande skulle falla i ganska god jordmån, särskilt med tanke på vad som har yttrats nu senast i Nordiska rådet om hur man skall försöka att på allt sätt underlätta vistelsen här i landet för de finskspråkiga medborgarna. Bl. a. skulle man försöka åstadkomma särskilda radioutsändningar på finska, och man skulle också söka ge viss språkservice åt de finskspråkiga medborgarna.

Jag vill gärna påminna om vad den finske undervisningsministern Oittinen sade i går inför Nordiska rådet. Han betonade att Nordiska rådet »under de senaste förflutna åren lagt en särskild tonvikt vid frågan om att i högre grad än hittills göra den finskspråkiga delen av vårt lands befolkning delaktig i det nordiska kultursamarbetet». Vidare sade han: »Skall den stora finska befolkningsmajoriteten i Finland kunna känna sig helt hemmastadd i den nordiska familjen, skall den kunna känna Nordens sak som sin, så måste den också ha en känsla av att å sin sida vara erkänd och respekterad som en fullvärdig medlem av denna familj.»

Jag tror att den allmänna stämningen inom Nordiska rådet var helt för detta uttalande och för att det borde på allt sätt underlätta för de finskspråkiga finnar, som kom hit till Sverige och önskade arbeta här, att också stanna kvar i vårt land. Jag har inte anledning utgå

från något annat än att den svenska regeringen är fullt införstådd med ett sådant förfarande, och jag är övertygad om att man i fortsättningen från regeringens sida kommer att vara välvillig vid behandlingen av sådana medborgarskapsärenden och eventuellt rucka på kravet på språkkunskaper. Man bör alltså kunna bevilja vederbörande svenskt medborgarskap, även om de inte efter fem års vistelse här i landet till fullo behärskar svenska språket.

Hans excellens herr statsministern  
**ERLANDER:**

Herr talman! I den senare delen av sitt anförande kom interpellanten in på sin uppskattning av de finska insatserna i den nordiska kulturkretsen och även de invandrade finnarnas insatser på den svenska arbetsmarknaden. Jag tror inte jag behöver spilla några som helst ord på att förklara att den svenska regeringen är utomordentligt angelägen om att understryka hur väsentliga de anser dessa finska insatser vara, inte minst för hela gemenskapen i Norden. Vi har verkligen demonstrerat detta i handling vid så många tillfällen, att det inte på något sätt behöver betraktas som en kontroversiell fråga. Jag fattade inte heller fru Gärde Widemars uttalande på det sättet, men jag begagnar i alla fall tillfället att upprepa vad vi så många gånger i både ord och handling har visat.

Vi vill gärna ha finnarna hos oss såsom jämställda med övriga nordiska länders medborgare — den saken är alldeles klar. Men i detta sammanhang tillkommer de speciella svårigheter som språket har utgjort och jag kan inte, fru Gärde Widemar, hjälpa att det ändå är, skall vi säga, ett synnerligen olyckligt ordval när man kallar den praxis som uttryckligen är uteslutande motiverad av språkhänsyn för en diskriminering. Det är en praxis som har tillämpats

### Svar på fråga ang. behandlingen av nordiska medborgares ansökningar om svenskt medborgarskap

av alla justitieministrar sedan 1924.

Det är en praxis, som underställdes Sveriges riksdag 1950. Det utskott, som hade att behandla medborgarskapslagen, räknade som aktad medlem fru Gärde Widemar. Jag vet inte att det fanns någon reservation. Konstitutionsutskottet fick en redogörelse för denna praxis 1954, vilken inte föranledde någon som helst erinring från konstitutionsutskottets sida.

Kan det vara rimligt att kalla denna praxis, omfattad av alla landets partier som är representerade i riksdagen, för en diskriminering? Jag kan inte finna det. Även i det kritiserade uttalandet av fru Lindström framhåller hon som enda skäl språksvårigheterna. Det är inte riktigt när uttalandet refereras så att detta inte nämns. Hon säger, att av språkliga skäl krävs ett extra år. Det är det extra år som vid flera tillfällen redovisats för Sveriges riksdag.

Men det är klart som dagen att den praxis, som här tillämpats, kan liberaliseras — och den har liberaliserats. Föredragande statsrådet fru Lindström förklarade ju uttryckligen i detta anförande, som enligt min mening så kraftigt misstolkats, att hon var anhängare av en liberalare praxis. Hon hälsade med tillfredsställelse vad Nordiska rådet här ämnade föreslå.

Nu är det en enkel fråga som vi resonerar om, och så länge ingen begärt att det skall bli en allmän debatt i frågan, kan ju statsrådet Lindström inte yttra sig här. Men om det blir en allmän debatt, tror jag säkert att statsrådet Lindström är beredd vidimera, att läst i sitt sammanhang är detta yttrande ingenting annat än ett konstaterande av en praxis som har förekommit i Sveriges regering sedan 1924 men att hon är beredd att gå fram med en mycket liberalare praxis i fortsättningen.

Det hade varit lätt att med utgångspunkt från det anförandet skapa goodwill bland finnarna och finlandssvens-

karna, om det hade funnits intresse för den saken, fru Gärde Widemar.

Härefter meddelade herr talmannen, att herr Heckscher begärt ordet; och beslöt kammaren att beträffande denna fråga upphäva den i § 20 mom. 4 kammarens ordningsstadga föreskrivna inskränkningen i yttranderätten.

I enlighet härmed lämnades ordet till

Herr **HECKSCHER** (h), som yttrade:

Herr talman! Får jag först säga, att det är mig en särskild glädje att genom min anhållan bereda även statsrådet Lindström tillfälle att yttra sig i debatten.

Jag vill vidare gärna ansluta mig till vad som här sagts av både statsministern och interpellanten om det värde vi alla sätter på den befolkningsgrupp det är fråga om. Vi har i många sammanhang och på många sätt haft glädje av tillströmningen från Finland av både finskspråkiga och andra, både av dem som stannat kvar och blivit svenska medborgare och av dem som endast under någon tid varit verksamma hos oss. I det hänseendet föreligger inte någon meningsskiljaktighet.

Men däremot har jag mycket svårt att finna någon riktig överensstämmelse mellan den framställning av praxis som lämnas i statsministerns interpellationssvar och den framställning av praxis som lämnats i statsrådet Lindströms yttrande i Nordiska rådet.

I statsministerns interpellationssvar heter det: »Vid förarbetena till 1950 års medborgarskapslag uttalades önskemål om att hemvistkravet för de övriga nordiska ländernas medborgare skulle nedsättas till en tid, som understeg fem år. I praxis har en sådan nedsättning icke skett, huvudsakligen av den anledningen att reciprocitet icke varit att påräkna från de övriga nordiska ländernas sida . . .»



**Svar på fråga ang. behandlingen av nordiska medborgares ansökningar om svenskt medborgarskap**

I statsrådet Lindströms anförande heter det att i Sverige gäller en praxis, att nordbor normalt skall ha fem års hemvist i Sverige för att förvärva svenskt medborgarskap. För purfinnar har av språkliga skäl krävts ett extra år, alltså sex år.

Statsrådet Lindströms anförande går alltså ut på att man generellt skulle tillämpa en praxis, enligt vilken man för dem som ursprungligen är finskspråkiga kräver ett extra år, låt vara att det sker med hänsyn till att man kanske erfarenhetsmässigt förmodar att det skulle ta dem mer än fem år att förvärva de erforderliga språkkunskaperna. Jag har mycket svårt att förstå att man inte här kan företa en individuell prövning utan skall behöva göra några sådana generella bedömningar, som statsrådet Lindström mot bakgrunden av en uttryckligen åberopad tioårig erfarenhet har talat om i sitt anförande i Nordiska rådet.

Nu har både statsrådet Lindström — det vill jag gärna bestyrka — och statsministern sagt, att man bör ta steget fullt ut och jämställa alla finska medborgare och medborgare i annat nordiskt land. Jag hälsar detta i och för sig med tillfredsställelse, men jag har svårt att förstå varför det har behövt dröja så länge. Om statsrådet Lindström och regeringen har den här uppfattningen, varför har man då inte långt tidigare kunnat företa en förändring i detta hänseende? I statsrådet Lindströms anförande i Nordiska rådet åberopades 1961 års utredning om översyn av medborgarskapslagstiftningen. Men detta är ju inte en lagstiftningsfråga. Lagstiftningen ger redan nu full möjlighet att tillämpa den praxis som både statsministern och statsrådet Lindström har förklarat vara den riktiga. Därför förefaller det mig som om det i detta fall inte skulle erfordras någon ytterligare utredning, utan förändringen skulle kunna genomföras redan vid nästkommande konselj.

I övrigt har naturligtvis denna fråga

fått en litet speciell karaktär till följd av statsrådet Lindströms uttryckssätt. Vi som sitter här i kammaren känner ju statsrådet Lindström tillräckligt väl för att veta att hennes förtjänster är att söka på andra områden än valet av uttryckssätt. Men alla kan rimligen inte vara lika insatta i den saken. Vi har ju också i andra sammanhang råkat ut för besvärligheter när det gällt människor som fallit offer för statsrådet Lindströms formuleringskonst.

När statsrådet nu till sitt biträde har kallat en erfaren journalist, vill jag uttrycka den förhoppningen att till de arbetsuppgifter som överlämnas till henne av statsrådet också lägges att granska fru Lindströms offentliga yttranden, så att vi inte längre behöver riskera sådana olycksfall i arbetet som det här är fråga om. Jag är nämligen övertygad om att det inte är något annat än ett olycksfall i arbetet och att statsrådet helt enkelt har valt sitt uttryckssätt utan att närmare tänka på hur det skulle komma att uppfattas. Det som skett är ytterst beklagligt, och det hoppas jag att statsrådet själv är tillräckligt medveten om, inte så att hon erkänner att ett fel har begåtts — det har ingen medlem av den nuvarande regeringen någonsin gjort — men åtminstone så att hon för framtiden inte använder dylika formuleringar.

**Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):**

Herr talman! Jag vill inte på något sätt antyda att statsrådet Lindström skulle sakna den rätta förståelsen för det nordiska samarbetet. I likhet med herr Heckscher förmodar jag att här föreligger något slag av olycksfall i arbetet.

Sedan vill jag säga till statsministern att den som har använt sig av ett olyckligt ordval är väl inte jag utan fru Lindström. Man kan verkligen inte beteckna det på annat sätt än som en diskriminering, när man ser vad stats-

**Svar på fråga ang. behandlingen av nordiska medborgares ansökningar om svenskt medborgarskap**

rådet sade i Nordiska rådet: »För purfinnar har av språkliga skäl krävts ett extra år, alltså sex år. — — — Även skillnaden i behandlingen av purfinnar och svenskinningar bör rimligen försvinna i detta sammanhang.»

Det framgår av detta uttryckligen att det föreligger en skillnad i behandlingen av dessa olikspråkiga finnar. Man kan inte tolka uttalandet på annat sätt. Jag framställde min fråga till statsministern för att få klarlagt hur det verkligen förhåller sig. Jag ville nämligen inte tro att praxis var sådan som statsrådet Lindström sade i sitt anförande.

Vidare vill jag säga att det nog hade varit en hopplös uppgift att i Nordiska rådet skapa goodwill, ty omedelbart efter att statsrådet Lindström hållit sitt tal samlade sig de finska delegaterna och frågade sig vad som var meningen. De frågade också oss utskottsledamöter, om vi visste om den saken. Det var alltså inte vi svenskar som skapade en irriterad och upprörd stämning, utan den skapades av statsrådet Lindströms anförande. Och det var för att undanröja det missförstånd och den misstämning som uppenbarligen uppstod som jag riktade min fråga till statsministern.

Vad beträffar lagutskottets uttalande 1950 i samband med tillkomsten av medborgarskapslagen, så kommer jag mycket väl ihåg hur det tillgick. Vi var i utskottet nöjda med vad departementschefen sagt om att man inte i lagen uppställde några krav på språkkunskaper. Den enda punkt som i samband därmed diskuterades i utskottet och som där väckte ganska livlig debatt, var frågan huruvida man av de utländska kvinnor som gifte sig med svenskar skulle kräva språkkunskaper för att de skulle bli naturaliserade. Därvidlag uttalade utskottet klart att man inte borde kräva språkkunskaper av dem. I övrigt gjordes inga uttalanden i denna del från utskottets sida.

Hans excellens herr statsministern  
**ERLANDER:**

Herr talman! Här har vi nu fått en terminologisk debatt, som inte saknar sitt intresse. Fru Gärde Widemar deltog i första lagutskottets behandling av denna lag vid dess tillkomst 1950, men nu säger hon att den fråga vi här debatterar då inte diskuterades i utskottet. Jag beklagar, om första lagutskottet inte granskar Kungl. Maj:ts propositioner. Jag tillåter mig läsa vad som står i proposition nr 217/1950, s. 35:

»Den i lagen angivna minimitiden fem år har nämligen (betänkandet s. 58) — i enlighet med uttalanden i motiven till lagen — i princip tillämpats endast beträffande danskar, islänningar, norrmän, finlandssvenskar och estlandssvenskar, under det att för andra utlänningar som regel fordrats minst sju års hemvist i Sverige.»

Och på nästa sida i denna proposition, som fru Gärde Widemar tydligt inte har ägnat tillräcklig uppmärksamhet åt, eftersom hon var överraskad i Nordiska rådet, står: »Beträffande finska medborgare av finskspråkigt ursprung borde därtill krävas, att sökanden behärskade svenska språket.»

Med den granskning första lagutskottet verkställt tror jag inte man kan komma ifrån att första lagutskottets ledamöter var väl informerade om denna praxis. Ingen i första lagutskottet stod då heller upp och sade att skrivningen innebar en diskriminering.

I anmälan till konstitutionsutskottet 1954 skrevs att för svenskar, norrmän och finlandssvenskar fordras fem års hemvist samt för finnar som icke vore svenskspråkiga eller av svensk härkomst något längre tid, icke överstigande sex år.

Herr Heckscher har naturligtvis rätt i att någon lagändring inte erfordras. Regeringen kan, om den känner sig uppuren av en riksdagsopinion som är beredd att stryka ett streck över dessa

**Svar på fråga ang. behandlingen av nordiska medborgares ansökningar om svenskt medborgarskap**

ting, naturligtvis ändra praxis omedelbart. Det är ingenting som hindrar. Men det är ju vanligt i detta hus att vi resonerar oss fram till lösningar. Detta är vad riksdagen sagt förut eller vad vi sagt till riksdagen. Därför är det kanske inte så underligt, att vi är något förvånade över de mycket hårda ord som i detta sammanhang har rikstas mot statsrådet Lindström.

Vidare säger man att detta uttalande är ett olycksfall i arbetet. Herr Heckscher talar om att Kungl. Maj:ts kansli nu borde förstärkas och att sådana här saker inte får upprepas i fortsättningen. Herr Heckscher! Jag har haft tillfälle att granska en av herr Heckscher helt nyligen utgiven skrift. Om jag skulle tillämpa den terminologi, som herr Heckscher använde mot fru Lindström, skulle jag ha en hel del att säga om nödvändigheten av att förstärka högerns kansli för att i fortsättningen förhindra fadäser av denna typ. Detta är en diskussionsmetod, herr Heckscher, som ingen av oss är särskilt betjänt av, i synnerhet när man sitter i så sköra glashus som herr Heckscher.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Utöver vad statsministern har anfört skulle jag vilja tillägga några ord i anledning av de anföranden som har hållits av fru Gärde Widemar och herr Heckscher. Det har redan sagts av statsministern att det på detta område är fråga om en praxis, som har tillämpats sedan åtminstone år 1924. Jag hade redan vid Nordiska rådets möte i förstakammarlokaliteten härinvid anmält min uppfattning att denna praxis bör avskaffas, när fru Gärde Widemar ändå förklarade sig osäker på detta och ställde en fråga i andra kammaren. Hon frågade sig, sade hon nyss, om detta kunde vara riktigt; hon var ändå så chockad över denna praxis.

Nu har vi hört att fru Gärde Wide-

mar inte så noga läst propositionen i detta ämne från år 1950, då utskottet tillstyrkte denna. I varje fall kunde man ha förutsatt att fru Gärde Widemar som ledamot av det juridiska utskottet vid Nordiska rådet hade läst det föreliggande medlemsförslaget — sak nr 40 — som behandlar just detta ämne. Där upplyses det direkt i trycket om denna praxis. Polismästaren i Stockholm berättar på s. 9 — vilket fru Gärde Widemar kan förvissa sig om — just det som hon blev så överraskad över i mitt anförande. Jag hoppas att fru Gärde Widemar, sedan hon nu fått bekräftat i andra kammaren av statsministern själv att vi anser att denna praxis bör avskaffas, kan känna sig mera lugn, om hon tidigare varit orolig.

Vi menar att den utveckling, som bringat våra nordiska folk närmare varandra och fördjupat samhörigheten och vänskapen inte minst med Finland, under åren har gjort denna praxis alltmer förlegad och att tiden nu är mogen för att avskaffa den. Men detta betyder inte att man avskriver principen om vissa insikter i svenska språket för förvärv av svenskt medborgarskap. Denna princip gäller för sökande av alla nationaliteter, inklusive nordbor, även om man vid prövningen i praktiken gör frikostiga avsteg — det efterlystes här om någon individuell prövning förekommer, och en sådan görs faktiskt — när det gäller äldre personer, som kan ha svårt med inlärningen av ett nytt språk, personer över värnpliktsåldern och svenska medborgares utländska hustrur, vilka kan beräknas lära sig språket i efterhand. Jag gav kanske inte i mitt anförande i Nordiska rådet någon allmännare beskrivning av hur vi förfar vid sådana avvikelser. Detta anförande måste med nödvändighet bli kort. De övriga anförandena denna dag var ännu kortare än mitt. Självfallet prövar vi emellertid fallen individuellt och har alltid så gjort. En viss förtrogenhet

**Svar på fråga ang. behandlingen av nordiska medborgares ansökningar om svenskt medborgarskap**

med språket i ett nytt hemland har ändå från många synpunkter sitt värde. Bl. a. kan missförstånd om innebörden av ord och uttrycks sätt föranleda spänningar och ge en känsla av främlingskap, och det är sådant man vill undvika.

Herr Heckscher låter förstå att jag använder olyckligt valda beteckningar i Nordiska rådet. Man har utan att säga det rent ut antytt att det var ordet »purfinne» som var olämpligt härvidlag. Detta är just ett exempel på hur ett ord kan ha olika klang på var sin sida om Bottenviken och att språkskiljaktigheter kan utgöra ett problem, något som också i någon mån kan förklara den praxis som har funnits men som vi nu alla är ense om att avskaffa.

Detta uttalande har rent av betecknats som ett olycksfall i arbetet. »Purfinnar» är emellertid i det svenska departementets utredningsapparat bara en teknisk term på den som har finska till modersmål: alltså en pur, ren, oblandad finsk medborgare. Om vi skall vara prudentliga, kan jag meddela att Svenska akademiens stora ordlista behandlar detta ord ganska utförligt utan att antyda att något nedsättande vidlåter det.

Huvudsaken är väl ändå andemeningen, och om det framgår att det finns ett positivt syfte borde terminologien behöva misstolkas. Fru Gärde Widemar kan omöjligen ha trott — det framgick även av hennes andra anförande att hon aldrig trott det — att jag avsiktligt skulle ha valt en synonym som kunde sära våra finska vänner, som dessutom var hos oss som gäster. Vad fru Gärde Widemar velat vinna med sitt lilla spektakel är därför fördolt för mig. Men om någon eller några i den finska delegationen till Nordiska rådet alltså skulle misstänka någon ovänlig undermening i beteckningen »purfinne», vill jag försäkra att detta aldrig varit avsikten.

Herr HECKSCHER (h):

Herr talman! Även om yttranderätten utsträcks till att omfatta andra än frågeställaren och den som besvarat frågan, har debatten kanske ändå inte vidgats till att gälla helt andra ämnen än det som tagits upp i frågan. Därför ser jag inte anledning att gå i svaromål mot statsministern i fråga om den skrift som han med sina säregna citeringsmetoder i ett annat sammanhang har berört här i kammaren, och statsministerns lilla vänlighet på den punkten får därför stå för hans egen räkning.

Vad det gäller är ju den något egendomliga situation som föreligger till följd av de olika formuleringarna i statsministerns svar och i statsrådet Lindströms anförande inför Nordiska rådet. På en punkt är emellertid formuleringarna likartade: både statsministern och statsrådet Lindström säger att man vill ändra praxis. Statsrådet Lindström sade i sitt senaste anförande återigen: »Vi tycker att man skall företaga en ändring.»

Då skall jag be att få fråga — vare sig det är statsministern eller statsrådet Lindström som i detta fall talar på regeringens vägnar: Hur länge har ni tyckt det? Hur länge har det varit regeringens uppfattning att man skall ändra praxis? Är det en helt nyförvärvad insikt, en insikt som man fått under loppet av Nordiska rådets förhandlingar, förstår jag att man inte gjort något åt saken. Rör det sig däremot om en tidigare ändring i uppfattningen är det onekligen viktigt att få veta hur lång tid det tar innan en ändrad uppfattning hos regeringen i en sådan här fråga får tränga igenom.

Statsrådet Lindström säger att man har individuell prövning. Ja, det vill jag hoppas att man har. Det bör då inte vara någon större svårighet, såvitt jag förstår, att vid sådan individuell prövning få språkkunskaperna fastställda i stället för att göra distinktionen mellan

**Svar på fråga ang. behandlingen av nordiska medborgares ansökningar om svenskt medborgarskap**

dem som varit fem respektive sex år i landet.

Och när regeringen nu tycks ha uppfattningen — jag säger tycks, ty det är den tolkning jag måste göra av uttalandet — att man skall gå ned under fem år, vore det också intressant att veta hur man under sådana förhållanden tänker göra i fråga om språkkunskaperna. Menar man att tiden mellan fem och sex år är den kritiska period då bättre språkkunskaper förvärvas och att man, om man går ned under fem år, kan göra ungefär hur som helst? Är det inte rimligt att man över huvud taget fastställer normaltiden utan hänsyn till språkkunskaperna och sedan genom en ordentlig individuell prövning avgör huruvida sökandens språkkunskaper kan anses vara tillräckliga för att vederbörande skall passa till svensk medborgare? Jag tycker att den uppfattningen bestyrks av vad statsrådet Lindström med avväpnande självironi sade om ordet »purfinne», som hon hade begagnat. Hon sade att detta just var ett exempel på vilka olika betydelser ett ord kan ha. Såvitt jag vet har statsrådet Lindström vistats här i landet betydligt längre än sex år, men det har i detta fall tydligen inte hjälpt.

Hans excellens herr statsministern  
**ERLANDER:**

Herr talman! Detta är ju en kuriös debatt ur många synpunkter. Språksvårigheterna på oppositionens sida och på regeringens sida tycks vara oöverstigliga, ty vi demonstrerar hela tiden att vi är alldeles överens, men sedan råkar vi i luven på varandra och försöker bevisa vem som är mest enig med den andra.

Jag tycker vi kan konstatera, att i den väsentliga frågan råder inga delade meningar. Vi har en hög uppskattning av finnarna. Vi kommer att tillämpa samma regler för dem som för andra — det har deklarerats av fru Lind-

ström i det yttrande som blivit föremål för så mycken kritik. Det hade alltså varit mycket lätt — jag vidhåller det — att ta reda på den svenska regeringens positiva inställning härvidlag.

Herr Heckscher tycker det är underligt att jag tar upp »ovidkommande ting», som han uttryckte det. Men det var inte något ovidkommande, herr talman. Herr Heckscher uppträder här som något slags betygsättare av fru Lindströms språk. Jag tillät mig då att i all enkelhet hänvisa honom till hans egen kammare och fråga, om han verkligen är rätte mannen att i andra kammaren tala om vad som är god ton. Det var ingenting annat jag sade. Jag tror kammaren förstår vad jag åsyftar.

För att få till stånd en liten oenighet i denna debatt frågar herr Heckscher: När kom ni på denna idé? Ja, 1954 hade vi den uppenbarligen inte, ty då var alla riksdagens partier ense om tiden ett år. Men 1961 tillsattes en nordisk kommitté för att granska dessa frågor. Den är nu i det närmaste färdig med sitt arbete, och det är naturligt att den saken spelar in.

Dessutom skulle det vara ganska bedrövligt om inte resonemangen i Nordiska rådet hade bidragit till att föra oss så mycket närmare varandra, att vi är beredda att litet snabbare börja tillämpa en ännu mer liberal praxis än den vi hittills tillämpat.

Behöver man verkligen fördjupa sig i historieskrivning för att söka konstruera en motsättning som vi är överens om icke finns? Alla är ju överens om att vi skall försöka komma till rätta med förhållandet fortast möjligt. Den 1961 tillsatta kommittén kommer att lämna sitt förslag i vår, och jag är — efter de uttalanden som gjorts här av så prominenta företrädare för oppositionen — övertygad om att det inte skall möta några hinder att i Sveriges riksdag bryta den praxis som vi förut underställt riksdagen och som även

**Svar på fråga ang. behandlingen av nordiska medborgares ansökningar om svenskt medborgarskap**

granskats av första lagutskottet. Nu är visserligen första lagutskottets ordförande så ivrig att hon t. o. m. glömmer att det förekommit en granskning, men jag kan försäkra att hennes ord fallit på oss som manna från ovan. Vi kommer att ändra praxis så fort det över huvud taget är möjligt. Vi tror att fru Gärde Widemar och herr Heckscher har tolkat sina partiers mening. Regeringspartiets mening har redan tidigare tolkats — den uttalades av fru Lindström inför Nordiska rådet i förrgår.

**Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):**

Herr talman! Jag skall först be att få tacka för den senaste förklaringen att det fortast möjligt kommer att bli en ändrad praxis. Detta är ett av huvudönskemålen för min del i denna fråga.

Det är ganska »kuriöst», för att använda statsministerns eget ord, att statsministern inte förstår skillnaden mellan sin egen förklaring av denna praxis — som alltså innebär ett individuellt prövningsförfarande — och fru Lindströms uttalande om purfinnar som grupp. Vad vi inte kunde acceptera i hennes uttalande var just att hon behandlade de finskspråkiga som en grupp, vare sig de kunde svenska eller inte.

Då nu statsministern förklarar att regeringen är enig på denna punkt och att det skall ske ett prövningsförfarande i varje enskilt fall får vi nöja oss med detta. För min del är jag glad och tacksam för att vi har fått denna förklaring; det kunde ha blivit en tagg i den nordiska gemenskapen om vi inte hade fått den.

Sedan vill jag säga till fru Lindström att jag mycket noga läste propositionen om medborgarskapslagen 1950 när den kom och har läst den många gånger sedan dess och har den i gott minne. Det ändrar ingenting av vad jag nyss sade om lagens innehåll och dess behandling i första lagutskottet.

Det är ganska kuriöst att man här följer en praxis från 1924. Det har ju inträffat en del sedan dess, inte minst på det nordiska samarbetets område. Bl. a. har Nordiska rådet tillkommit efter det att medborgarskapslagen kom till, och på olika sätt har det blivit betydligt intensivare samarbete mellan de nordiska länderna. Det hade alltså funnits anledning för regeringen att tidigare ta under omprövning den praxis man här haft.

Jag skall inte orda vidare i denna sak. Vi som känner statsrådet Lindström trodde väl inte att hon hade någon ond avsikt när hon använde dessa olyckliga formuleringar i sitt anförande, men man kanske inte kan räkna med att Nordiska rådets alla övriga medlemmar, varav somliga kanske har språksvårigheter, skall ha samma förståelse för hennes val av ord som vi hade.

Hans excellens herr statsministern  
**ERLANDER:**

Herr talman! Vi som känner fru Gärde Widemar vet ju att hon inte avsett »diskriminering» när hon säger »diskriminering», men det kanske finns personer som har språksvårigheter och inte riktigt förstår detta.

Jag vidhåller att fru Gärde Widemars övertramp är värre än fru Lindströms. Att säga diskriminering om en praxis som tillämpats i Sverige och godkänts av riksdagen i så många år är inget vackert sätt att uttrycka sig.

För mig var det svårt, fru Gärde Widemar, att upptäcka skillnaden mellan fru Lindströms uttalande i Nordiska rådet och det interpellationssvar jag läste upp; fru Lindström hade skrivit båda dera.

**Herr HECKSCHER (h):**

Herr talman! I den diskussion som statsministern och jag har fört om språkriktighet och om vem som har rätt

**Svar på fråga ang. behandlingen av nordiska medborgares ansökningar om svenskt medborgarskap**

att uttala sig om den vill jag bara tillfoga reflexionen att jag inte vet att det finns någon språkriktighetsregel som säger, att man inte får skriva och säga sådant som statsministern inte tycker om eller kan förvränga. På den punkten ligger meningsskiljaktigheterna därvidlag.

Statsrådet Lindström har däremot uppenbarligen råkat ut för någonting annat. Hon har nämligen använt en formulering som allmänt har tolkats på ett annat sätt än hon avsåg. När vi nu får höra att statsrådet Lindström har skrivit statsministerns interpellationssvar och det likväl kan konstateras motsägelser mellan formuleringarna, visar alltså detta att statsrådet Lindström i sitt första uttalande inte ens enligt egen uppfattning hade uttryckt sig riktigt på det sätt som hon borde ha gjort.

Jag skulle vilja säga några ord också om ordet diskriminering. Det har som bekant ingenting med brottsligt förfarande att göra. Diskriminering betyder att man gör skillnad mellan olika personer. Här har man enligt statsrådet Lindströms egen formulering gjort en skillnad, vilket är detsamma som diskriminering, mellan sådana finska medborgare som är svenskspråkiga och sådana som är finskspråkiga. Denna skillnad eller diskriminering är enligt min uppfattning och enligt den uppfattning som framgår av statsministerns, av statsrådet Lindström skrivna interpellationssvar icke riktig, och vi hoppas alltså att det skall bli slut på den.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Jag hade hoppats att jag skulle slippa deltaga i denna debatt, och jag hade inte heller för avsikt att göra det förrän jag hörde statsministerns senaste anförande. Vad han yttrade där gör det nödvändigt för mig att säga några ord.

Jag vill, till undvikande av att hans något provokatoriska inlägg här senast

missförstås, först säga att jag tror att vi väl alla kan instämma i fru Gärde Widemars uppfattning, att ingen misstänker statsrådet Ulla Lindström för att ha några avsikter att göra vissa distinktioner på grund av bristande intresse för det nordiska samarbetet. Vi känner fru Lindström — jag skall inte här uttala mig om hennes olika kvaliteter, som kan vara framstående eller mindre framstående; det förefaller inte att vara dagens ämne — och varken fru Lindström eller regeringen kan enligt min mening misstänkas för några avsikter att göra annat än befrämja en nordisk utveckling.

Men det förekommer ju att en regering ändå trampar litet fel ibland och att det av den anledningen kan uppkomma skadliga reaktioner, och då är det värdefullt med ett tillrättaliggande och att detta göres utan dröjsmål. Därför tycker jag det var bra att fru Gärde Widemar gav statsministern ett tillfälle att göra det. Jag tror mig kunna försäkra att inom rätt vida kretsar av från Finland kommande deltagare i Nordiska rådet — inte bara de finskspråkiga — väckte fru Lindströms anförande en hel del överraskning.

Nu antydde statsministern att konstitutionsutskottet förut har godkänt en förlängning av tiden för finskspråkiga personer, dock inte överskridande sammanlagt sex år. Ja, den tolkningen och det uttryckssättet rimmar väl med den praxis om individuell prövning jämte en begränsning av den möjliga mertiden. Detta är naturligtvis i och för sig någonting helt annat än vad fru Lindström säger, nämligen att man kräver ett år mera, d. v. s. sex år, för finskspråkiga personer som söker svenskt medborgarskap. Denna distinktion låtsas statsministern inte förstå.

Jag har, herr talman, lagt märke till en sak som överraskar mig mycket: när man på regeringsbänken är medveten om att talaren berör en sådan känslig

Svar på fråga ang. behandlingen av nordiska medborgares ansökningar om svenskt medborgarskap

punkt där regeringen intar en svag ställning — ty distinktionen mellan att begära ett år mera för alla finskspråkiga personer och ha en regel om individuell prövning med maximalt ett års längre tid är ju väsentlig — vad gör man då på regeringsbänken? Jo, då skrattar man och konvenserar och försöker ge intrycket att den saken är det lustigt att någon berör. Men det är just denna distinktion som är den brännande punkten, och den har statsministern inte tagit upp till behandling trots flera anföranden.

Konstitutionsutskottet har, såvitt jag kan döma av det yttrande som statsministern läste upp — om han läste rätt och om jag hörde rätt — inte direkt godkänt denna praxis.

Detta är emellertid i och för sig inte det väsentliga, utan det väsentliga är väl ändå om denna praxis innebär en olikabehandling av det slag som vi nu anser vara omotiverad. Det förefaller som om vi på den punkten vore överens om att det för nordiska medborgare inte behöver anges mer än en enda siffra — för närvarande är det fem år, men tiden bör kunna bli kortare. Någon särskild regel för de finskspråkiga behövs inte. Därtill kan man, om man så vill, uppställa strängare eller mildare krav på språkkunskaperna. För min del anser jag att det i dag inte bör finnas någon möjlighet att utsträcka tiden till mer än fem år, men det är ju inte detta som vi nu skall ta ställning till. Finskspråkiga personer som har tillräckliga kunskaper i svenska språket bör självfallet få samma behandling som andra grupper sedan dessa fem år har gått.

Enligt fru Lindströms förklaring krävs av dem en väntetid på sex år. Detta är den springande punkten — jag upprepar det därför att det är så väsentligt och därför att det sagts så mycket om andra ting: enligt fru Lindströms förklaring krävs av finskspråkiga perso-

ner från Finland en tid av sex år *även om* de har tillräckliga kunskaper i svenska språket. Enligt min mening är denna praxis olämplig, och enligt min mening är denna praxis icke godkänd genom det yttrande som statsministern nyss läste upp och vari KU uttalade att det kunde förekomma en längre väntetid, icke överstigande sex år.

När vi är överens om att denna sak bör rättas till och när vi är överens om att ingen skall tillskriva den andre bristande intresse, då tycker jag att det borde vara ganska lätt att rätta till förhållandena genom att regeringschefen deklarerade att man inte bara snarast möjligt utan omedelbart — trots sittande utredningar — skall övergå till en praxis om endast *en* tidsgräns om fem år. Sedan kan man hänga på en begränsad regel om språkkunskaper i individuella fall.

Vi vill ha ett klart uttalande om att regeringen omedelbart kommer att gå in för en praxis som innebär en femårsgräns; jag tror att det skulle göra ett mycket gott intryck i Norden. Ett sådant uttalande skulle ge en bild av den inställning som jag är övertygad om att den svenska regeringen intar. Jag upprepar att det inte är fråga om att den ene skulle vara mera intresserad av denna sak än den andre. Statsminister Eriander har rätt när han hänvisar till regeringens handlingar i det nordiska samarbetet. Det är onödigt att säga något ord till regeringens försvar när det gäller nordiskt intresse, det vet vi alla, men det är en angelägenhet här att tillrättalägga missförstånd.

Hans excellens herr statsministern  
**ERLANDER:**

Herr talman! Jag är tacksam för herr Ohlins senaste yttrande; det täcker mycket väl vad jag försökte säga i mitt interpellationssvar och i mitt andra yttrande.

Vi är överens om att gå ett steg vidare



**Svar på fråga ang. behandlingen av nordiska medborgares ansökningar om svenskt medborgarskap**

på denna väg, och jag kan inte riktigt förstå att svaret inte uppfattades så. I mitt interpellationssvar står det: »Såsom statsrådet Lindström yttrade inför Nordiska rådets möte bör vi ta steget fullt ut och jämställa alla finska medborgare med medborgare i annat nordiskt land.»

Med hänsyn till såväl de deklARATIONER som redan har gjorts här som att det alldeles tydligt finns en riksdagsopinion för en snabbare liberalisering, och då vi också många gånger påpekat önskvärdheten av en reform på detta område, har vi anledning att nu hoppas på ett påskyndande av liberaliseringsprocessen.

Sedan är jag angelägen om att rätta ett litet missförstånd som kanske kan bero på att jag uttryckte mig något knapphändig. Jag erinrade om denna saks förhistoria. Jag hoppas att jag inte uttryckte mig så, att någon fick uppfattningen att konstitutionsutskottet år 1954 gjort ett uttalande i saken, ty så skedde inte. Vad som inträffade 1954 var att konstitutionsutskottet fordrade in en redogörelse för praxis. I denna redogörelse återfanns de ord som jag förut läste upp. Det rör sig alltså här om en redogörelse från justitiedepartementet till konstitutionsutskottet, och såvitt jag vet har konstitutionsutskottet icke yttrat sig. Men när konstitutionsutskottet fordrar in ett ärende och vi inte får någon reaktion från utskottet har vi av ålder betraktat det som att ärendet har föredragits och godkänts. Jag är emellertid angelägen om att göra ett tillrättaläggande, därest något i mitt anförande kunde ge anledning till uppfattningen, att konstitutionsutskottet skrivit ett yttrande 1954; så har inte skett. Vad som föreligger är en departementspromemoria som infordrats av konstitutionsutskottet och som inte föranledde något yttrande.

Anledningen till att jag tog upp denna sak var att jag tyckte det verkade underligt att fru Lindströms yttrande kun-

de väcka sådan förvåning. Fru Lindström har själv påpekat att det i Nordiska rådets tryckta handlingar finns en redogörelse, skriven av polismästaren i Stockholm och där det heter att Kungl. Maj:t under senare år har beviljat medborgarskap efter sex år åt finska medborgare utan svensk härkomst. Denna redogörelse finns, som jag nyss nämnde, intagen i Nordiska rådets handlingar. Vi fann det därför förvånande att denna sak väckte så stor överraskning, att den togs upp till diskussion i Nordiska rådet.

Jag begärde närmast ordet för att göra detta tillrättaläggande beträffande konstitutionsutskottets roll i Nordiska rådet. I övrigt tycker jag att vi genom herr Ohlins slutanförande har kommit fram till en rimlig behandling av frågan. Jag har inte förstått varför den skulle blåsas upp till sådana enligt min mening orimliga proportioner. Vi är överens om att vi gärna vill behandla finnarna som andra nordiska medborgare. Denna enighet är det väsentliga både i fru Lindströms anförande inför Nordiska rådet och i våra anföranden från regeringsbanken i dagens debatt.

Herr SPÅNGBERG (s):

Herr talman! Jag ämnar inte närmare gå in på denna fråga, och jag skall inte heller gå in på den tolkning som fru Gärde Widemar har försökt att ge åt statsrådet Lindströms yttrande inför Nordiska rådet, vilket anförande jag inte hade tillfälle att lyssna till.

Jag begärde närmast ordet med anledning av att jag har närvarit vid behandlingen av dessa frågor i konstitutionsutskottet. Jag kan vitsorda att statsministerns redogörelse i det fallet är korrekt. Utan att upprepa vad han sade vill jag bara erinra om att konstitutionsutskottet varje år är i tillfälle att fordra in handlingar rörande samtliga ansökningar om medborgarskap som görs av personer från skilda nationer. Repre-

**Svar på fråga ang. undervisningsresurserna vid Göteborgs universitet för ämnet idé- och lärdomshistoria**

sentanterna för högern och folkpartiet har haft möjlighet att i konstitutionsutskottet undersöka, om det funnits något fall där man kunnat rikta kritik mot regeringen. Dels har konstitutionsutskottet fått redogörelser för dessa ting och dels har varje ledamot av utskottet även tillgång till handlingarna rörande behandlingen av dessa frågor. Men ingen ifrån högern eller folkpartiet har stannat inför någon ansökan och sagt att här är det tveksamt, huruvida regeringen har handlat riktigt eller inte.

Om man skall ändra på praxis, kan vi kanske bli eniga om att medborgarskap skall beviljas efter kortare tid än som nu är fallet. Men det finns även andra ting än dessa fem år som regeringen har att ta hänsyn till när medborgarskap skall beviljas. Det kan tänkas att man ställer sig tveksam och avslår en ansökan om medborgarskap från en person, som kommit från något land, med hänsyn till vederbörandes »meritlista» eller till att det i varje fall för tillfället av olika skäl inte kan anses önskvärt att ge honom eller henne svenskt medborgarskap.

Herr Heckscher är suppleant i konstitutionsutskottet. Han kan gå igenom alla ansökningshandlingar om svenskt medborgarskap. Jag skulle för min del med stor tillfredsställelse se att herr Heckscher ville delta i en ordentlig undersökning om dessa ting. Jag tror även att övriga ledamöter i konstitutionsutskottet skulle hälsa en sådan åtgärd välkommen.

I övrigt har både folkpartiet och högern haft prominenta företrädare i konstitutionsutskottet som känner till dessa frågor. Jag blir därför förvånad när jag lyssnar till vad som här redovisas från höger- och folkpartihåll om den överraskning man känt.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

**Svar på fråga ang. undervisningsresurserna vid Göteborgs universitet för ämnet idé- och lärdomshistoria**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, som yttrade:

Herr talman! Herr Nordstrandh har frågat mig, om jag vill ge kammaren en redogörelse för min syn dels på att företrädaren för ämnet idé- och lärdomshistoria vid Göteborgs universitet på grund av bristande undervisningsresurser tvingats tillgripa elevspärr, dels på det akuta behovet av en upprustning av ämnets personella och materiella förutsättningar.

Undervisning i ämnet idé- och lärdomshistoria förekommer för närvarande vid universiteten i Uppsala och Göteborg. Vid det förstnämnda lärosätet företräds ämnet av en professor. I Göteborg är det examensämne så länge docenten Henrik Sandblad är villig och oförhindrad att förrätta examination i ämnet.

Undervisningsresurserna regleras i Göteborg genom en s. k. petitaplan. Innevarande budgetår har universitetskanslersämbetet i överensstämmelse med universitetets förslag tilldelat ämnet sammanlagt 120 professorstimmar och 1 000 assistenttimmar samt högst 5 000 kr. till examinationsarvoden. Den ökade tillströmningen av studerande till ämnet under hösten 1963 har — vill jag understryka — ej föranlett någon framställning om ytterligare tilldelning av lärarkrafter enligt den s. k. automatikens regler.

Bakgrunden till den uppgift som nyligen cirkulerade i pressen om att tillträdesspärr måste tillgripas i ämnet innevarande termin utgöres av en av docenten Sandblad till historisk-filosofiska sektionen i Göteborg ingiven framställning om införande av spärr i äm-

**Svar på fråga ang. undervisningsresurserna vid Göteborgs universitet för ämnet idé- och lärdoms historia**

net. Som skäl för en sådan åtgärd angavs bl. a. den ökade tillströmningen av studerande. I en senare ingiven skrivelse har dock, enligt vad jag inhämtat, docenten Sandblad återkallat detta förslag med motiveringen, att de svårigheter som uppstått i första hand inte vore hänförliga till undervisningsvolym och examinationsbörda utan hade sin grund i förhållandet att ämnet saknar fast organisation. Någon tillträdesspärre kommer sålunda inte i fråga för innevarande termin. Docent Sandblad har vidare i sistnämnda skrivelse meddelat, att han är beredd att fr. o. m. läsåret 1964/65 fortsätta sin undervisning och examination, dock endast för studenter som dessförinnan påbörjat studier i ämnet. Någon verksamhet utöver denna kan docenten Sandblad, enligt vad han uppger, ej åtaga sig, såvida ej en fast lärartjänst i idé- och lärdoms historia inrättas.

Av vad jag nu sagt framgår att det problem som docenten Sandblads framställningar aktualiserat inte är en fråga om bristande undervisningsresurser utan gäller spørsmålet om inrättandet av en fast lärartjänst i ämnet. Det bör i detta sammanhang framhållas, att universitetet i sina petitaframställningar under flera år framlagt förslag om inrättande av en professur i idé- och lärdoms historia. Dessa förslag har dock under de senaste åren inte förts vidare av universitetskanslern, således inte heller i förslagen till anslagsäkanden för 1964/65. Som framgår av årets statsverksproposition har inte heller jag funnit anledning att framlägga förslag i denna fråga. Det torde ankomma på universitetet att, om det visar sig nödvändigt, vidtaga åtgärder för att anskaffa annan lärare, som kan svara för undervisningen och examinationen i ämnet.

Vidare anförde:

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka

ecklesiastikministern för svaret, även om det enligt min mening tyvärr var otillfredsställande.

Statsrådet Edenman har redan tidigare i samband med en studentuppvakning den 4 februari utvecklat sin syn på de aktuella förhållandena kring undervisningen i idé- och lärdoms historia vid Göteborgs universitet. Pressuppgifterna om vad som därvid förekom — jag hoppas att de är något så när riktiga, annars får statsrådet dementera dem — var inte uppmuntrande, snarare dystra. Möjligheterna för inrättandet av en professur i ämnet inom överskådlig tid bedömdes som ytterligt små, trots ämnets starka attraktivitet, trots de 130 intresserade studerandena och trots det annonserade spärre- respektive partiella nedläggningshotet. Nedläggningshotet kvarstår ännu efter vad jag kan förstå. Inte ens en heltidsanställd lärare under professorsnivå ställdes i utsikt vid uppvakningen.

Tomhant återvände delegationen till sin utgångspunkt. Ämnet kunde i värsta fall avvecklas mer eller mindre. Det vore ett exklusivt ämne för rena idéhistoriker, och ämnets roll som utbildningsfaktor för lärare i det framtida gymnasiet sköts åt sidan med den klädsamt blyga hänvisningen till att gymnasiefrågan ännu inte har avgjorts av riksdagen.

Svaret i dag är inte heller det uppmuntrande för ämnet idé- och lärdoms historia i Göteborg. Ecklesiastikministern har inte ändrat sin, jag tvingas säga, negativa inställning. Ja, han menar t. o. m. att universitetet får se sig om efter en annan lärare — var denne nu skall tas ifrån — om inte den nuvarande ser sig i stånd att fortsätta sin verksamhet under de otillfredsställande förhållandena. Den rekommendationen är inte så särdeles mycket värd. Och det uttalandet är väl bittrare än upplysningarna till studentdelegationen i den mån de var riktiga.

Svar på fråga ang. undervisningsresurserna vid Göteborgs universitet för ämnet idé- och lärdomshistoria

Ecklesiastikministern synes godta en eventuell kvantitativ och kvalitativ nedgång i undervisningen i idé- och lärdomshistoria som fullt tolerabel. Samtidigt är de studerandes eget intresse ett vittnesbörd om behovet av ämnet i full utsträckning.

Det förefaller som om statsrådet inte gjort klart för sig att ämnets exklusivitet numera är ett minne blott. På 1920- och 1930-talen, då herr Edenman och jag förnötte våra dagar i Uppsala och Lund i den tidens lugna och valfria studieatmosfär, var idéhistorien inte mycket mer än en akademisk kuriositet till påseende i framför allt just Uppsala. Så är det nu inte längre, det måste vi nog göra klart för oss. Ämnet är, eller håller på att bli, primärt liksom filosofien. Det är viktigt för uppfattningen om och kunskapen i det mänskliga vetandets framväxt och nuvarande status. Ja, det utvecklas mer och mer att bli t. o. m. nyttigt för många specialister. Ämnet får alltså inte, även om svårigheterna kan synas stora, kvävas när det nu äntligen börjar att blomstra.

Jag vill återropa ett uttalande av ecklesiastikministern, där han sagt att han inte är någon vän av onödiga spärrar och nedläggningsshot för studier vid universitet och högskolor. Till och med vissa kvalifikationsspärrar som har en del anhängare har i — jag ber om ursäkt för ordvalet — purfärska undersökningar vid Göteborgs universitet uppfattats såsom högst diskutabla. Utrymmesspärrar, framför allt när det gäller de medicinska och tekniska disciplinerna, är — hur motbjudande de än ter sig — svåra att komma till rätta med framför allt ur kostnadssynpunkt. Men kostnadssynpunkterna — och det är väl dem det rör sig om — borde varken när det gäller undervisningen i idé- och lärdomshistoria eller i en rad andra humanistiska liksom samhällsvetenskapliga, juridiska och teologiska ämnen vara av den storleksordningen,

att de på något avgörande sätt bromsar en normal och nödvändig upprustning. Jag har svårt att tro att ecklesiastikministern avsiktligt skulle vilja hämma en sådan utveckling.

Förhållandena kring undervisningen i idé- och lärdomshistoria vid universitetet i Göteborg måste som jag redan antytt sättas in i ett vidare perspektiv, det nämligen, att den pågående upprustningen av våra universitet och högskolor i första hand kommit att inriktas på de tekniska och medicinska sektorerna. Detta framgår klart av Kungl. Maj:ts proposition och även av princippropositionen hösten 1963. Det finns flera andra humanistiska och samhällsvetenskapliga ämnen än idé- och lärdomshistorien som sitter trångt och som, om det inte görs något för dem, snart kommer att sitta ännu trängre. Jag hoppas att vi kan vara överens om det. Senast har enligt pressuppgifter företrädare för statskunskapen i Lund låtit höra av sig, och flera andra ämnen i nöd torde bereda sig på en demarsch.

Till råga på allt synes prognosen beträffande antalet humanister omkring 1970 inte alls hålla. På den bygger, om jag inte är felunderrättad, planeringen för närvarande. Humanistiska fakulteten vid Lunds universitet har vänt sig till ecklesiastikministern och begärt att direktiven till 1963 års universitets- och högskolekommitté samt till de lokala programkommittéerna snabbt skall ändras. Jag vill fråga i anslutning till detta — ty det är i *detta* sammanhang man måste se det problem som är uppe till behandling i dag: Ämnar statsrådet på grund av dessa förhållanden vidta några åtgärder på kortare eller längre sikt?

Jag vill också passa på, när jag nu är så lycklig att jag har herr Edenman inom räckhåll här i kammaren, att framhålla att frågan om idé- och lärdomshistorien i Göteborg inte är någon singular fråga. Den hör hemma i den högre undervisningens samlade sam-

**Svar på fråga ang. undervisningsresurserna vid Göteborgs universitet för ämnet idé- och lärdomshistoria**

manhang och framtid. Den är snarast ett symptom på det läge där vi nu befinner oss när det gäller den humanistiska forskningens och undervisningens upprustning.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! På den senaste av herr Nordstrandhs frågor är det lätt att svara. Jag kan hänvisa till de förslag som kommer till varje riksdag, inte bara i form av utredningar utan i form av förslag till konkreta åtgärder. Årets riksdag kommer att få ta ställning till ett 90-tal nya professurer. Det är ju en fantastisk upprustning! Jag hoppas att den forskningsproposition, som kommer att lämnas i mars, skall visa att humaniora inte är bortglömda.

Jag kan inte underlåta, herr talman, att säga att jag inte kan stå vare sig här i kammaren eller någon annanstans och kommentera vad uppvaktningar säger till mig på mitt tjänsterum, än mindre vad jag svarar. Jag har under sju år talat med tusentals människor på mitt tjänsterum. Jag har ännu aldrig varit med om att någon gått till pressen och refererat samtalet. Det skulle innebära att jag å min sida måste referera vad de säger. Det tänker jag inte göra, ty i så fall skulle hela denna institution, de informella uppvaktningarna hos statsråden, helt förfela sitt syfte. Jag kan ändå nämna, herr Nordstrandh, att jag fick en annan uppvaktning beträffande ämnet idé- och lärdomshistoria förra året. Det var docenten Sandblads lärare, professor emeritus Johan Nordström, och den ende professorn i idé- och lärdomshistoria *än så länge* i landet, Sten Lindroth, som uppvaktade mig då. Men det föll dem inte in att gå ut och tala om vad de sade eller hur jag såg på vissa problem som aktualiserades. Den s. k. katastrofen kan vi alltså helt föra åt sidan.

Problemet är ju att docent Sandblad

har en annan tjänst; han är som alla vet engagerad i Göteborgs Handels- och Sjöfarts-Tidning. Att ämnet blev examensämne i Göteborg berodde på att man ville utnyttja Sandblads kapacitet på ort och ställe. Det var fråga om ett litet, exklusivt ämne. Enligt statistiska centralbyrån var det två studenter som tenderade för två betyg läsåret 1962/63 och tre som tenderade för tre betyg, alltså fem stycken. Det är i och för sig ett stort antal i ett ämne av idé- och lärdomshistoriens karaktär. Samtidigt var det 24 som under året tog ett betyg. Nu har plötsligt 150 ettbetygsstuderande bokförts.

Tyvärre misstänker jag att man har fått fel uppfattning om vad gymnasieutredningen har föreslagit på denna punkt. Gymnasieutredningens förslag innebär att i de enskilda ämnena på gymnasiet de idéhistoriska momenten i framtiden skall beredas större plats än de nu har. För att garantera detta och för att åstadkomma önskad samverkan mellan ämnena i aktuellt hänseende och därmed skapa idéhistorisk överblick föreslår gymnasieutredningen att en särskild lärobok i idéhistoria skall finnas. Denna skall användas i alla berörda ämnen, alltså genomgående. Däremot föreslår gymnasieutredningen inte ett självständigt idéhistoriskt ämne. I lärarutbildningen för de enskilda ämnena måste de idéhistoriska momenten beaktas men givetvis inte genom att alla lärare får betyg i ämnet. Det är alltså en fundamental missuppfattning, om man tror att framtidens historielärare skall ha betyg i idé- och lärdomshistoria. Det är inte viktigare för dem att ha sådant betyg än att alla blivande matematik- och fysiklärare får en vetenskapshistorisk översikt eller bakgrund till sitt ämne.

Till sist, herr Nordstrandh, får man komma ihåg att det är *en* sak att diskutera ämnets resurser. Med nu föreliggande siffror föreställer jag mig, att man

Svar på fråga ang. undervisningsresurserna vid Göteborgs universitet för ämnet idé- och lärdoms historia

har möjligheter inom automatikens ram att få ett extra lektorat — om man uppfyller de krav som automatiken ställer från och med läsåret 1964/65. Men det är inte det som är problemet, utan problemet är att inrätta en professur i idé- och lärdoms historia i Göteborg. Det är alltså inte ämnet som sådant som hotas på grund av bristande undervisningsresurser. Ett flertal idé- och lärdoms historiker i Oslo har mig veterligt ännu inte placerats. Det skulle kanske vara förenligt med nordisk samarbetsanda att låta dem upprätthålla denna undervisning. Såvitt jag vet har vi också några idé- och lärdoms historiker i Uppsala som inte är placerade. Frågan är alltså: När får Göteborg en professur i idé- och lärdoms historia? Herr Nordstrandh, det kan jag inte svara på. Under de två sist förflutna åren har jag inte haft någon framställning att ta ställning till. I det läget kan jag inte svara annat än att om docent Sandblad slutar av skäl som vi måste respektera, och ämnet finns kvar, får väl universitetet göra som man gör i andra liknande fall: försöka skaffa en annan lärare.

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Det var intressant att höra att statsrådet Edenman är nöjd med den upprustning som i den senaste propositionen har föreslagits för de humanistiska ämnena. Jag kan tyvärr inte dela hans uppfattning — men det är ju en bedömningsfråga.

Beträffande uppgifterna i tidningarna om vad som hade sagts vid uppvaktingen hos statsrådet Edenman så är de pressuppgifter och ingenting annat, men de förefaller mig så alarmerande — jag har förut redogjort för dem — att jag, och många andra också, gärna skulle ha velat veta om dessa uppgifter verkligen var identiska med de åsikter som statsrådet har i denna fråga. Vill statsrådet inte svara, så står ju uppgifterna

kvar. Det är ingenting att göra åt den saken.

Jag har inte gjort något fundamentalt misstag vid min genomläsning av gymnasieutredningen och dess uttalande om idéhistoria. Jag har inte uppfattat det så, att det skulle bli ett särskilt ämne benämnt idéhistoria eller lärdoms historit eller något dylikt, utan jag har, precis som herr Edenman, uppfattat att lärdoms historia på ett annat sätt än tidigare kommer att ingå i de olika ämnena och serveras av de olika speciallärarna. Och det finns väl ingen anledning att tro att det inte kommer att bli ungefär på det sättet, när vi en gång tar en kommande gymnasieproposition. Men detta har nu lockat — om jag får använda det uttrycket — en rad studerande i olika specialiteter att läsa ämnet lärdoms historia för att ha någon kunskap om detta ämne, vilket tydligen utportionerat ändå skall spela en relativt stor roll i den nya gymnasieundervisningen. Jag kan inte finna någon annan förklaring till att så många studerande som 150 har attraherats av ämnet och vill läsa det. Det förklarar väl också att det på längre sikt kommer att bli få som vill tentera för högre betyg i ämnet.

Det är inte riktigt att så starkt skilja mellan organisation och bristande undervisningsresurser å ena sidan och en fast lärartjänst i ämnet å den andra. Dessa faktorer hänger ihop. Har man inte en fast lärartjänst i ämnet, så har man brist på undervisningsresurser och fasthet i det hela.

Jag konstaterar med en viss glädje att statsrådet nämner ett extra lektorat. Det är åtminstone »snudd på» någon form av en fast lärartjänst.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Får jag fråga herr Nordstrandh vad han anser att jag skulle ha

**Svar på fråga ang. undervisningsresurserna vid Göteborgs universitet för ämnet idé- och lärdomshistoria**

gjort. Jag har inte fått någon framställning och har följaktligen inte kunnat lägga någon proposition. Herr Nordstrandh har haft möjlighet att motionera under två års tid men har inte gjort det.

Herr **NORDSTRANDH** (h):

Herr talman! Jag vill bara säga till herr statsrådet, att det inte finns någon anledning för herr statsrådet — som känner eller bör känna läget minst lika bra som jag — att inte ta upp saken i sin proposition. Det är inte alls nödvändigt att vara helt bunden av universitetskanslern, om denne inte tar upp petita från universitetet. Vad jag alltså efterlyser i svaret är ett positivt uttalande om ämnets värde och ett uttalande om att bemödanden skall göras för att i framtiden ge det en stark ställning vid universitetet i Göteborg och så småningom även vid andra universitet och högskolor.

Härmed var överläggningen slutad.

**§ 5**

Föredrogs var för sig följande, vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

herr *Andersson* i Storfors, till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående de epilepsisjukas problem,

herr *Källenius*, till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående belåningen av flerfamiljshus som uppföres av allmännyttiga företag,

herr *Wahrendorff*, till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående vissa spörsmål i samband med att kommunal mark överlämnas som gåva till staten, och

herr *Hedin*, till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena angående laxfisket i Östersjön.

Kammaren biföll dessa framställningar.

**§ 6**

Till bordläggning anmälades statsutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1964/65 inom civildepartementets verksamhetsområde,

nr 15, i anledning av väckta motioner om ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten,

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64 i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde,

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde,

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64 i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde,

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde,

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde,

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1964/65 jämte i ämnet väckta motioner,

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående frågor om befrielse från ersättningsskyldighet till kronan m. m.,

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till Ruth Maria Erneberg m. fl., och

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående frågor om befrielse från ersättningsskyldighet till kronan;

bevillningsutskottets betänkande nr 7, i anledning av väckta motioner om avskaffande av den särskilda varuskatten på socker och sirap;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 11 § 1 och 2 mom. förordningen den 22 juni 1934 (nr 320) angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom, och

nr 2, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § förordningen den 22 april 1960 (nr 77) angående byggnadsforskningsavgift, dels i anledning av propositionen väckt motion;

jordbruksutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition

med förslag till förordning med vissa bestämmelser angående seminverksamhet bland får; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av väckta motioner om utredning rörande variationer i sjukfrekvensen mellan män och kvinnor, och

nr 2, i anledning av väckta motioner angående ersättning till arbetsgivare för fullgörande av uppbördsskyldighet.

### § 7

Tillkännagavs, att Kungl. Maj:ts proposition nr 44, angående byggnadsarbeten vid lantbrukshögskolan och statens skogsmästarskola, överlämnats till kammarerna.

Denna proposition bordlades.

### § 8

Justerades protokollsutdrag.

Kammarernas ledamöter åtskildes här efter kl. 15.32.

In fidem

*Sune K. Johansson*